

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

Dispvtatio Decima Qvarta. De voluntate Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

probat, præter Diuinam essentiam cognitam, ut imitabilem, necessarias esse creaturas distinctè expressas per Diuinam cognitionem; quæ tamen creature in Diuina co-

gnitione expressæ, non sunt realiter ipsæ creature extra producibiles, sed eorum intentionales imagines & similitudines.

De bonitate Dei.

EXPLICATIS primis duobus attributis, unitatis scilicet & veritatis, sequitur tertium attributum Bonitatis; quod partim est absolutum, partim respectuum, ut constat ex analogia ad attributum bonitatis creatæ. Respectuum est per ordinem ad appetitum extrinsecum, quem sua perfectione allicit & mouet: nam *bonum* ex Philosopho est, *quod omnia appetunt*. Absolutum vero est per ordinem ad proprium subiectum & naturam, quam bonitas ipsa integrat & cōplet. *Quod* adhuc est duplex, alterum trancendentale, fundatum in ipsa entitate rei, omnibus numeris & perfectionibus absoluta; alterum morale, quod naturam perficit in ordine ad mores & virtutes.

Nos de attributo Diuinæ bonitatis disputabimus, quatenus absolutū est, & naturam Diuinam vndeque integrā & perfectā reddit, tum moraliter, tum trancendentali. Nam, prout respectuum est, potius ad Philosophiam spectat, nec magnam habet difficultatem. Quoniam verò principium totius moralis bonitatis est Diuina voluntas, prius de illa agendum nobis erit; tum de actibus ipsius, præsertim qui circa hominum salutem, & reprobationem versantur. Tandem bonitatem Diuinam considerabimus, quatenus est trancentalis perfectio naturæ Diuinæ, quam vndeque integrā & perfectā reddit, & quoad perfectiones absolutas, & quoad respectivas.

Aristotel.

DISPUTATIO XIV.

De voluntate Dei.

SECTIO PRIMA.

An, & qualis in Deo sit voluntas.

Dico primò. Est in Deo voluntas, non per modum potentiae distinctæ ab actu, sed per modum actus non eliciti, sed subsistentis. Assertio quoad omnes partes est de fide, tum in multis scripturaræ locis expressa, tum in varijs Concilijs definita. Probarur prima pars assertio. Deus est intelligens, ut ex supra disputatis constat; ergo & volens. Consequentiam sic deduco cum S. Thoma prima parte quæst. 19. art. 1. ad omnem formam, seu bonum naturale propriæ naturæ conueniens, consequi debet aliquis appetitus, vel ad illud consequendum, si absit; vel in illo quiescendo, si adsit: sed agens intellectuale proponit sibi formam, seu bonum propriæ naturæ conueniens per suam intellectionem: igitur ad ipsam intellectionem consequi debet appetitus erga tale bonum apprehensum, ut propriæ naturæ conueniens. Atqui talis appetitus est voluntas; datur igitur in Deo agente intellectuali voluntas. Ultima consequentia claret. Minor subsumpta constat, nam sicut se habet appetitus naturalis in rebus cognitione carenti-

bus; ita voluntas in rebus intelligentia præditis: nam sicut per illum res naturales inclinant ad bonum propriæ naturæ conueniens: ita per hanc naturæ intellectuales appetunt bonum sibi conueniens. Minor assumpta patet: nam intellectio est expressa, & naturalis imago rei intellectæ, per quam intelligēs fit res ipsa intellecta intelligibiliter; igitur per illam agens intellectuale representat sibi bonum propriæ naturæ conueniens. Maior constat tum inductione, quæ vnaquæque natura per intrinsecam formam naturalem inclinat ad bonum sibi conueniens; ut lapis per intrinsecam gravitatem ad centrum; & aqua per substantialem formam, inclinat ad propria accidentia, in quibus vel quiescit, dum adlunt, vel ad ea tendit, in se ipsa producendo, dum absunt. Tum ratione à priori: nam quælibet natura sicut inclinat ad proprium esse, ita ad omnia ea, qua proprium esse conservant: idem namque appetitus est ad esse, & ad ea, quæ proprium esse conservant.

2. Potrò multas differentias assignat Caietanus prima parte loco prædicto in-

Caietanus.

ter

Certa ex
script. &
Concilij.

S. Thomas.

ter appetitum naturale, & animale, prout diuiditur in sensituum, & rationale; potissimum sunt haec. Prima, naturalis consequitur quamlibet naturam; animalis, non nisi cognoscitiam; unde nequit in actu exire, nisi ex apprehensione, cum naturalis ex sola propensione naturae in actu prodeat. Secunda, naturalis est tantum ad unum; animalis vero ad multa, iuxta multa bona, quae per apprehensionem fiunt cognoscenti presentia. Tertia, appetitus naturalis inclinat tantum ad bonum illius potentiae, cuius est appetitus; animalis vero ad bonum totius suppositi. Quarto, appetere naturaliter, non est actus secundus, sed primus, ipsa scilicet propensio naturae ad bonum sibi conueniens; appetere vero animaliter, est actus secundus, ipsa scilicet vitalis operatio, quae cognoscens appetit bonum apprehensum, proprio supposito conueniens.

3. Disputat Theologian Deo circa proprium bonum in actu appetitus naturalis. Ad quam questionem respondeo, in Deo esse appetitum, ad proprium bonum secundum positivam perfectionem, quam appetitus dicit ad proprium bonum, non autem secundum imperfectionem distinctionis, quam appetitus in ordine ad proprium bonum connotat.

4. Probatur assertio quoad secundam partem. Quoniam potentia, ut distincta ab actu inuoluit imperfectionem potentialitatis, quae repugnat actu puro: implicat igitur in Deo esse voluntatem per modum potentiae distinctae ab actu. Dixi, distinctae ab actu, nam dupliciter considerari potest potentia vitalis; uno modo, ut dicit distinctionem ab actu; secundo, ut importat positivam perfectionem percipiendi, aut tendendi ad obiectum. Primo modo inuoluit imperfectionem Deo repugnantem; secundo modo perfectionem Deo conuenientem. Quare concedo in Deo esse voluntatem, secundum positivum conceptum potentiae; nego autem esse potentiam, secundum imperfectionem distinctionis ab actu secundo, quam potentia ut sic per se importat.

5. Probatur tertia pars assertionis, nempe quod actu volitionis in Deo non sit elicitus, sed subsistens; quoniam si esset elicitus, esset a parte rei distinctus a voluntate Divina: ergo esset accidentis illius, & physique componeret cum illa. Quae omnia pugnant cum Deo actu puro, illimitato, & simplicissimo.

6. Dico secundo. Formale atque primarium obiectum voluntatis Divinae, est ipsa bonitas increata, reliqua vero creata bona sunt tantum obiectum secundarium & materiale illius. Fundamentum est. Nam illud est formale, & primarium obiectum aliquius potentiae, vel actus, a quo primo & per se specificatur potentia, vel actus: atque Divina voluntas per se primaria specificatur ab ipsa bonitate increata: ergo. Maior

est commune axioma Philosophorum ac Theologorum. Minorem probo; nam ab illo obiecto per se primo specificatur potentia, vel actus, a quo nunquam abstrahere potest actus; atque a bonitate increata nunquam abstrahere potest actus Divinae voluntatis; ergo haec est primarium & formale obiectum illius. Maior patet. Quia implicat, actu abstrahere posse a quo pender essentialiter, quale est obiectum formale, & primarium specificatum. Minor probatur; nam semper Deus in omni actu se ipsum intendit, ut Scriptura testatur Proverbiorum 16. Propter semetipsum operatus est Dominus.

Philosophorum & Theologorum axioma.

Vniuersa, Pro. 16.

7. Confirmatur primus. Illud est formale, & primarium obiectum alicuius potentiae vel actus, quod illum in ratione specificantis adaequat: atque sola bonitas increata in ratione specificantis adaequat voluntatem & amorem Divinum: igitur sola bonitas increata est formale, & primarium obiectum voluntatis Divinae. Minor patet; nam sola bonitas increata habet amabilitatem infinitam, & a se, qualem exigit amor ipse increatus. Maior probatur; nam illud est formale & primarium obiectum alicuius potentiae, vel actus, quod in ratione specificantis neque excedit, neque exceditur a potentia, vel actu: alioqui si excederet, non esset obiectum formale illius; nam obiectum formale est ita proprium unius, ut nequeat esse proprium alterius, cum sit propria perfectio differentialis, quae non potest nisi unius tantum competere. Si vero excederetur aliqua perfectio esset in potentia, vel actu, quae non esset specificata a tali obiecto: quod implicat; quia quidquid perfectionis est in potentia, vel actu, id totum est per ordinem ad suum obiectum specificans.

8. Confirmatur secundus. Formale obiectum charitatis participatrix, est bonitas increata; ergo & formale obiectum charitatis imparicipatrix. Antecedens suppono ex materia de charitate, de qua suo loco. Consequentiam vero probo; quia charitas participata imitatur charitatem imparicipatam, a qua exemplatur. Quod autem omnia bona creata sunt tantum secundaria, & materialia obiecta Divina voluntatis, constat: quoniam ad ea omnia fertur Divina voluntas propter aliquam connexionem, quam habent cum sua bonitate increata. Unde non diligit illa, nisi ut participatione suae increatae bonitatis; atque adeo formalis ratio diligendi illa est ipsam et increata bonitas.

9. Ex dictis deducitur primus, Deum necessariò diligere seipsum, & quoad specificationem, & quoad exercitium. Est de fide; nam ex amore sui procedit Spiritus sanctus, qui est verus Deus, atque a deo ens simpliciter necessarium, non minus quam Pater ipse. Cuius ratio a priori est. Quoniam in se ipso Deus claudit omnem rationem boni, &

excludit

excludit omnem rationem mali; igitur non solum habere gaudium, sed etiam desiderium. Quod Deus habeat verum gaudium & fruitionem respectu sui proprii boni, constat; quia hi auctus nullam in suo conceptu formaliter imperfectionem inuoluunt; & ex alia parte sunt ad complementum beatitudinis; ergo non sunt denegandi Deo summe beato. Quod vero non habeat proprium actum desiderij, aut spei, etiam constat: tum quia huiusmodi auctus supponunt priuationem aliquius boni, ad quod consequendum agens tendit per desiderium, & spem: Deus autem nullam habere potest priuationem boni sibi convenientis.

10. Dicess. Potest Deus se ipsum quoad exercitium non diligere, ut finem creaturarum, ergo. Assumptum probo, quia potest Deus quoad exercitium non diligere creaturas, ut bonum sibi concupitum: ergo potest quoad exercitium se ipsum non diligere, ut finem creaturarum. Consequentia constat; nam idem amor, qui tendit ad bonum concupitum, & dicitur concupiscentia, tendit ad subiectum, cui tale bonum concupiscitur, tanquam fini *Cui*, & dicitur charitas: ergo si potest Deus quoad exercitium sibi non amare bonum creatum, potest se ipsum non diligere ut finem creaturarum. Respondeo, concedendo totum discursum quoad creaturas existentes; nam quia ratione Deus liberè amat illas, liberè etiam quoad exercitium amat se ipsum, ut finem earum. Cuius ratio est. Quia sicut tale bonum non est necessarium ad ullam sui perfectionem, ita non necessariò illud amat, & consequenter non necessariò quoad exercitium se ipsum diligit, ut finem in ordine ad tale bonum. Dixi, quoad exercitium, quia quoad specificationem non potest Deus se ipsum non diligere, finem creaturarum existentium, quia non potest Deus in productione creaturarum alium finem ultimatum intendere, quam se ipsum.

11. Deducitur secundò, amorem inceptum non solum directè tendere ad Deum, ut bonum, sed etiam quasi reflexè ad se ipsum, per infinitas reflexiones virtuales ratione inadæquata distinctas, ut supra docuimus de actu cognitionis, quo Deus directè cognoscit se ipsum, & simul quasi reflexè cognoscit ipsum vel cognitionis actu. Fundamentum est. Quia amor Divinus est infinite perfectus, & adæquatè comprehensivus totius bonitatis & amabilitatis in creaturæ; ergo non solum directè tendit ad Deum, sed etiam quasi reflexè tendit ad se ipsum, diligendo omnem rationem bonitatis, quæ per infinitas quasi reflexiones in eodem actu, per inadæquatas rationes distinguiri posset.

12. Deducitur tertio, Deum non habere verum actum amicitiae erga se; habere tamen verum actum amoris concupiscentiae. Ratio prioris partis est. Quia amor amicitiae, non est nisi inter distinctas naturas intellectuales; est enim mutua communicatio amoris, qui distinctas voluntates essentialiter supponit. Ratio vero posterioris partis est: quia idem amor, quo Deus amat omnia bona creata propter se ipsum, quatenus terminatur ad bona ipsa creata, concupita propter se ipsum, tanquam propter finem *Cui*, diciturque amor concupiscentiae.

13. Deducitur quartò, Deum habere verum & proprium gaudium, & fruitionem respectu sui proprii boni, non autem desiderium, aut spem; respectu vero creatura-

14. Dicess. Potest Deus habere priuationem honoris & gloria extrinseca; ergo ad hanc saltem tendere potest proprio actu desiderij, vel spei. Sed contra, quia sicut honor & gloria extrinseca non est proprium bonum Dei, nisi per denominationem extrinsecam ab actu creaturæ honorantis & glorificantis Deum; ita nec ad illud consequendum ferri potest proprio actu desiderij, qui solum est ad bonum intrinsecum. Tum quia spes est de bono arduo, & alterius auxilio consequendo. Deo autem nihil potest esse arduum, aut alterius auxilio consequendum. Demum quod Deus habere possit proprium actum desiderij respectu creaturæ, probatur: quia de ratione desiderij est, actu complacientiae ferri ad bonum absens: Deus autem respectu creaturæ ferri potest, & de facto ferri, actu complacientiae ad bonum illi absens, dum actu complacientiae omnibus æternam beatitudinem optat, quod est bonum à plerisque creaturis absens.

SECTIO II.

An Deus necessario diligit creaturas possibiles dilectione simplicis complacentia?

15. PRÆSENS controværia non est, an Deus creaturas possibiles diligat necessario quoad specificationem, quia cum creaturæ possibiles nullam includant rationem mali, propter quam possint esse obiectum Diuinæ displicantiae, non possunt à Deo odio haberí: solum igitur controværia est, de necessitate quoad exercitium, an Deus necessario diligit illas, quoad exercitium actus.

16. PRIMA sententia negat. Est Bonavent. in primo dist. 45. arr. 1. q. 2. Capreoli art. 2. ad argumenta Aureoli cōtra primam conclusionem, Ferratiensis 4. contra Gentes, cap. 13 §. dicitur secundo, Bannez 1. p. q. 34. art. 3. Zumel ibidem disput. i. ad terrium, Suarez 2. tomo Metaph. disput. 30. sect. 16. & lib. II. de Trinitate cap. 2. in fine, Gonzalez 1. p. disput. 42. sect. 2. Machin. disput. 46. sect. 2. Probatur

s.Thom.

Probatur primò auctoritate S. Thomæ 1. p. q. 19. art. 2. Affirmans, Deum solum diligere se ipsum necessariò, cætera verò libere.

17. Secundò. Ea tantum Deus necessariò diligit, sine quibus non posset suum esse perfectè existere: at sine creaturis possibilibus posset Diuinum esse perfectè existere, ergo.

18. Tertiò. Habitudo Diuinæ voluntatis ad creaturas possibiles, non est tam necessaria, quam ad propriam bonitatem; aliqui tam necessaria esset bonitas creata, quam increata; & consequenter eodem modo Diuina voluntas penderet à bonitate creata, atque ab increata; igitur potuit in Deo non esse, quia quidquid non est necessarium, ut Deus, potest in Deo non esse.

19. Quartò. Creaturæ possibiles non adæquant totam virtutem voluntatis Diuinæ; ergo illam non necessitantur. Antecedens pater. Consequentia probatur, quia potentia solum necessitatibus à suo obiecto adæquato, & principali.

20. Quintò. Sequeretur, quod Deus æqualiter amaret se, & creaturas, quia amat illas per modum naturæ secundum totam vim amandi.

21. Sextò. Sequeretur, quod omnes creaturas Deus æqualiter diligenter; quod dici non potest, cum illæ sint inæquales, & Deus diligat res iuxta diligibilitatem earum.

22. Septimò. Creatura possibiles nullam habent bonitatem in se; ergo non sunt aptæ terminare amorem Diuinum. Antecedens probatur; quia fundamentum omnis bonitatis est existentia, qua carent creaturæ possibiles.

23. Octauò. Deum amare creaturas est velle illis bonum: at Deus nullum bonum vult creaturis possibilibus, quoniam primum bonum est esse existentia; sed non vult eis bonum existentia, ut patet: ergo.

24. Nonò. Beati non necessariò amant creaturas possibiles, ergo nec Deus.

25. Decimò. Sequeretur. Spiritum Sanctum procedere ex amore creaturarū; quod falsum est, quoniam Deus non procedit, nisi ex Deo.

26. Undecimò. Voluntas Diuina non necessariò odit malū possibile, ergo nec necessariò amat bonum possibile. Antecedens probatur; quia malum possibile non potest odio haberi nisi ut cognitum; sed ut cognitum non est quid distinctum à Deo; ergo.

27. SECUND A sententia affirmat. Est Scoti in 3. dist. 32. Aureoli in primo dist. 47. art. 1. §. ex premissis, & art. 2. §. restat. Caietani 1. p. q. 34. art. 3. §. ad imaginationes Scoticas. Vasquez disput. 79. c. 2. Arrubalis disp. 43. c. 3. Suar. in metaph. disp. 30. sect. 16. & de Trinit. l. ii. c. 2. in fine: Ruiz de voluntate Dei disp. 6. sect. 2. Quæ sententia probabilior est, & nobis sequenda. Fundamentum est. Quia creaturæ possibiles, vel considerantur secundum esse eminentiale, quod habet in Deo, ut in causa; vel secundū esse intelligibile, quod

habent in Deo, ut in specie expressa; vel secundum esse, quod possunt secundum propriam naturam in se ipsis participare: atque secundum omne esse creaturæ necessariò diliguntur à Deo: ergo. Quoad primum & secundum esse, pater; nam secundum hoc esse, creatura est ipsa creatrix essentia, & vita Dei. Quoad tertium esse, in quo tantum est præsens controversia.

28. Probatur secundò. Creatura secundum hoc esse est necessarius terminus Diuinæ essentia, ut exemplabilis & imitabilis; igitur secundū hoc esse à Deo necessariò diliguntur. Consequentia probatur; nam Deus necessariò diligit, quidquid cum suo esse necessariò connectitur; cædem namque necessitate diliguntur finis, & quidquid cum fine necessariò connectitur: sed Deus necessariò diligit suū esse, ergo & quidquid cum illo necessariò connectitur. Antecedens ostendo; nam Diuina essentia est essentialiter participabilis, & omnipotens; ergo necessariò infert creaturas, ut participatiuas suæ essentia, & terminos suę omnipotentia; ergo ut sic eas necessariò diligit. Hæc ultima consequentia probatur; nam Deus necessariò diligit id, si ne quo sua perfectio non consisteret; sed sine creaturis possibilibus perfectio exemplaris, & omnipotentia in Deo non consisteret; nā sublati creaturi possibilibus, & exemplabilibus, tanquam à posteriori tolleretur à Deo perfectio omnipotentia, & exemplaris, non proper dependentiam Dei à creaturis, sed propter necessariam dependentiam creaturarum à Deo; ed quod talis naturæ & perfectionis est Deus, ut necessariò inferat creaturas possibiles, & exemplabiles: sicut sublati risibili tollitur essentia hominis, non quia essentia hominis pendet à risibili, sed quia positæ essentia hominis, ex ea necessariò sequitur risibili. Igitur Deus necessariò diligit possibilia, tanquam terminos, sine quibus sua perfectio non consisteret. Neque hoc est tantum diligere suam omnipotentiam, aut essentiam, sed terminos etiam suæ omnipotentia, & essentia, secundum illud esse, quod possunt in se ipsis participare, quoniam ut sic formaliter sunt termini participabiles Diuinæ essentia: licet Deus primariò diligit suam essentiam, & omnipotentiam, secundariò verò terminos eiusdem essentia omnipotentia.

29. Probatur secundò. Voluntas Dei non potest esse suspensa circa creaturas possibiles; ergo vel illas necessariò diligit affectu simplicis complacentia, vel odit affectu simplicis disiplentia: non potest eas odire affectu disiplentia, cum in illis nulla appearat ratio mali; ergo necessario diligit affectu complacentia. Antecedens probo: quia talis suspensio dicit imperfectionem in Deo, imporrat enim negationem ultimæ determinationis suæ voluntatis, quam Deus habet, aduersarijs eriam fatentibus, circa omnes creaturas tam existentes, quam non existentes; illas positiue volendo, has po-

Scotus.
Aureolus.
Suarez.
Caietanus.
Ruiz.
Vasquez.
Arrubal.
Vitor
sequenda
sententia.

fitivæ

sicut nolendo. Etenim licet Deus sit liber quoad specificationem actus circa creaturas, quia potest eas velle, aut nolle; non est tamen liber quoad suspensionem omnis actus, quia non potest eas nec velle, nec nolle; ergo nec est liber quoad suspensionem omnis actus, circa creaturas possibles; cum igitur non possit Deus ad eas ferri affectu displicantia, necessariò fertur affectu complacentia.

30. Dic s. Potest Deus ferri actu positivo efficacis nolitionis ad creaturas non existentes; ergo potest actu positivo ineffacis nolitionis ferri ad creaturas possibles: ergo si ad eas non fertur actu complacentia, non necessariò fertur actu displicantia, cum ferri possit actu ineffacis nolitionis, nolendo actu ineffaci possibiliter ipsarum. Respondeo, negando primam consequentiam, quia non minus repugnat, Deum ferri actu simplicis nolitionis, quam displicantia ad creaturas possibles; quia nolle simplici affectu creaturas possibles, est eas nolle habere essentialē bonitatem, quam habent: hoc autem Deus velle non potest, alioquin velle posset, suam essentiam non esse imitabilem, atque exemplabilem à creaturis.

31. Tertiò probatur destruendo potissimum fundatum aduersariorum. Creaturae possibles, ut sic, habent necessariam, & sufficientem bonitatem, secundum quam terminare possunt simplicem effectum Diuinæ complacentia, ergo de facto illam terminant. Consequētia constat. Nam ob hanc precipue rationem aduersarij id negant. Antecedens probo; nam creaturae possibles; etsi in statu possibilicatis nullam in se ipsis habeant actualem entitatem, atque adeo actualem bonitatem, tamen possunt illam habere: & secundum hanc realem entitatem, & bonitatem, quam possunt habere, & participare ab essentia Diuinæ, terminant actum Diuinæ complacentia; qui non solum se extendit ad creaturas secundum esse eminentiale, & ideale, quod habent in Deo, ut in causa, & specie expressa, sed etiam secundum illud esse reale, quod virtute potentiae Diuinæ habere possent in se ipsis.

32. Dic s. Creature possibles non possunt secundum aliud esse diligì à Deo, nisi secundum quod cognoscuntur, & representantur ab intellectu Diuino: sed ab intellectu Diuino cognoscuntur & representantur secundum esse increatū: ergo secundum hoc tantum esse diligi possunt à Deo. Maior constat; quia nihil voluntas potest diligere, nisi quod intellectus proponit, & secundum illud esse, secundum quod proponit. Minor probatur, quia cum creaturae possibles nullū habeant esse in se ipsis nō possunt ab intellectu Diuino proponi secundum aliquod esse proprium, conditum ab esse Diuino causalī, vel idealī. Respondeo, negando, creature possibles non representari ab intellectu Diuino, secundum esse proprium creatū, non quod actu habent, sed quod habere

possunt, virtute potentiae Diuinæ. Quod esse, etsi subiectum, & realiter sit ipsum esse increatū cognitionis Diuinæ, exprimitis in se ipsa creaturas; tamen obiectum, & intentionaliter seu intelligibiliter est ipsum esse creatū, quod participare possunt creaturae in se ipsis extra Deum. Et ad hoc esse, non ut intentionaliter est in Deo, sed ut realiter esse potest in se ipso, tendit actus complacentia Diuinæ voluntatis. Nam voluntas non tendit ad obiectum, prout est in cognoscētā secundum esse intentionale, & obiectum, sed prout est, vel esse potest, in se ipso secundum esse reale & subiectum, ut docet S. Thomas I. p. q. 19. art. 6. ad secundum. Ad probationem autem minoris: licet creaturae possibles nullum habeant esse in se ipsis actu, quia tamen possunt habere, secundum tale esse, quod possent in se ipsis habere, cognoscuntur, & exprimuntur ab intellectu Diuino: licet tam ratio exprimendi, quam res ipsa intentionaliter expressa sit ipsa cognitionis Dei.

33. Ex dictis sequitur primò, in Deo non esse libertatem contradictionis: quoniam hęc in suspensione actus consistit: atqui probatum est, in Deo nullam posse esse suspensionem actus, cum necessariò debat esse ad alterutram partem positivę determinatus circa omnia; esse tamen liberratem contradictionis; quia hęc formaliter consistit, in indifference & potestate ad contrarios actus: atqui in Deo est libertas ad contrarios actus volendi, aut nolendi; siquidem eandem rem producendo, vultus destruendo, non vult: ergo.

34. Sequitur secundò, Deum liberè amare creaturas existentes, necessariò tamen ex suppositione. Prior pars patet, quia creaturae existentes non sunt necessariò connexae cum Deo, Deus autem nihil necessariò amat, nisi quod est necessariò connexum cum sua essentia, vel omnipotētia. Posterior pars probatur; quia posito, quod Deus creaturas producat, & in esse conseruat, non potest eas non diligere, nam diligere, est velle alteri bonum; ergo hoc ipso, quod illas producit, & in esse conseruat, vult illis bonum productionis, & conservationis.

35. Ad primum primæ sententia respondō, S. Thomam loqui de amore efficaci, nam loquitur de amore, quo Deus se communicat creaturis per aliquam similitudinem fugi bonitatis qui procul dubio est amor efficax, quia respicit actualem communicacionem extra se.

36. Ad secundum, distingo minorem; posset Diuinum esse perfectè existere sine creaturis existentibus, concedo; sine possibiliis, nego. Nam hoc ipso, quod tollerentur possibilia, à posteriori tolleretur perfectio exemplaris, & omnipotētia in Deo; non quia talis perfectio dependet à creaturis, sed quia creaturae necessariò dependent à tali perfectione, sicut effectus secundarius necessariò pendet à forma, mediante effec-

Quo primario: primarius autem effectus quasi formalis essentia Divinitate, et reddere Deum omnipotentem, & primum exemplar omnium creaturarum; secundarius vero sunt ipsae creature, ut possibles & exemplabiles à Divina essentia.

37. Ad tertium dico, voluntatem Divinam ad utramque bonitatem ferri necessariò, sed ad increatam primariò, ad creatam vero secundariò; quia ad hanc fertur, ut consequam cum increata, & ut consequentem ad illam, ut effectum ad causam, & ut exemplatum ad exemplar. Vnde concedo, in ratione necessitatis simpliciter, eodem modo esse necessitatem bonitatem essentiale crearam, atque increatam, quamvis haec sit necessaria necessitate primaria, & independente; illa secundaria & dependente à primaria; nam quā necessitate Deus est participabilis, & omnipotens, eadem necessitate creature sunt participiæ, & possibles; nam hæ necessariò consequuntur ex Deo participabili, & omnipotente. Nego autem, Divinam voluntatem pendere à bonitate creata, sicut nec penderet in increata; quoniam ad eas non tendit cum dependentia causalitatis; tametsi utramque in suo genere necessariò requirat, vnam primariò, aliam secundariò. Nec repugnat aliquid esse in Deo necessarium necessitate primaria, aliquid vero necessarium, necessitate secundaria fundata in primaria, ut constat de cognitione, quam Deus haberet de se ipso, & de creaturis possibilibus, ut necessariò connexum cum obiecto primario, necessariò dilecto.

38. Ad quartum, nego consequentiam, eiusque probationem: nam nec relationes Divinæ, ut sic, adæquant voluntatem Divinam, & tamen necessariò diliguntur à Deo: quia ad hoc, ut aliquid sit necessariò diligibile, sufficit, ut sit necessariò conexum cum obiecto primario, necessariò dilecto.

39. Ad quintum, concedo, quod Deus æqualiter diligit se, & creaturas ex parte actus, inæqualiter vero ex parte obiectum: quia se ipsum diligit, ut obiectum primarium, creaturas vero, ut obiectum secundarium: tum quia se ipsum diligit iuxta suam propriam amabilitatem, creaturas vero iuxta amabilitatem ipsarum: ad unumquodque enim Deus fertur, iuxta mensuram perfectionis ipsius rei. Sicut se ipsum, & creaturas æqualiter cognoscit Deus ex parte actus, quia eodem indivisiibili actu se ipsum, & creaturas cognoscit, inæqualiter vero ex parte obiecti, quia se ipsum primariò, & secundum cognoscibilitatem infinitam, creaturas vero secundariò, & secundum cognoscibilitatem finitam. Ex his patet ad sextum.

40. Ad septimum, nego Antecedens; ad cuius probationem nego, fundamentum omnis bonitatis esse existentiam actualē, sed fundamentum bonitatis existentialis esse existentiam actualē, fundamentum vero

bonitatis essentialis esse existentiam possibilem.

41. Ad octauum, maiorem esse veram de amore efficaci, falsam vero de ineffaci, & simplici tantum complacentia, quæ ad rem tendit simplici affectu, complacendo sibi tantum in bonitate, quam in ea supponit: voluntas igitur Divina amat in creatura possibili eam bonitatem, quam supponit exemplariter causabilem ab exemplari Divino, secundum hanc, vel illam participationem bonitatis Divinæ.

42. Ad nonum, primò nego antecedens; nam etiam beati necessariò amant creature possibles, ut necessariò connexas cum omnipotencia Dei, præsertim quas cognoscunt cognitione beata. Secundò nego consequentiam, nam beatus, quia diligit creature per actum elicitum distinctum, potest ab illis omnem actum suspendere: Deus vero, quia diligit creature per actum subsistentem, & indistinctum, nequit omnem actum ab illis suspendere.

43. Ad decimum, nego minorem; ad cuius probationem nego, ex eo quod Spiritus Sanctus procedit ex amore creaturarum, procedere ex non Deo: quia procedendo ex amore creaturarum, non procedit formaliter ex creaturis, sed ex amore creaturarum, qui formaliter est Deus. Creatura autem solum concurrent ad processionem Spiritus sancti, ut obiectum extrinsecè terminans, non ut principium intrinsecè spirans. Etenim Spiritus sanctus, dicitur solum procedere ex principio spirante, non autem obiecto terminante, saltem secundariò.

44. Ad undecimum, nego antecedens: ad probationem dico, malum possibile odio haberi à Deo, non ut formaliter expressum in Verbo, sed ut potens existere extra Verbum, quo pacto non odio habetur, ut est in Deo, sed ut potens existere in se ipso, eo modo quo malum potest in se ipso existere. Quanquam malum non exprimitur in Verbo Divino immediatè, & per se, sed mediante opposito bono, quo priuat, ut constat de ijs, quæ supra docuimus de cognitione Dei circa non entia.

SECTIO III.

Quid sit libera volitio in Deo, & quid superaddat actui necessario?

45. **H**æc est una ex difficultatibus humano ingenio inextricabilis, quæ Aristotelem 8. Phys. coagit afferere, Deum agere ex necessitate naturæ, ne, si illum faceret liberum, mutabilem faceret per liberam volitionem, quæ potuisse in Deo non esse. Hanc Valquez nodum insolubilem appellat, solis beatis mentibus manifestum; Suarez unum nostræ reli-

Aristotel.

Vasquez.

gionis

Molina. gionis mysterium, quod in hac vita cognoscere non potest; Molina de numero eorum, quae ab humana mente in hac vita comprehendendi non possunt. Et ratio difficultatis est: Quoniam volitio est perfectio intrinseca, existens in ipso volente, cum sit actus immanens, & vitalis, de cuius essentia est, ut sit coniunctus cum ipso principio virtutum: igitur libera volitio Dei, est intrinseca perfectio in ipso Deo; sed hanc potuit Deus non habere: ergo aliqua intrinseca perfectio in Deo est, quae potuit in Deo non esse: & contra, aliqua perfectio in Deo non est, quae potuit in Deo esse. Ad hanc difficultatem soluendam varijs excogitati sunt modi dicendi.

Caietanus. 46. Primus est Caietani r.p. q.19.art.2.5. ad hoc potest, & art.3. 6. ad hoc: quem sequitur Fonseca 1.7. Metaphy. c.8.q.5. sect.4. & 5. & Salas 1.2.q.6.a.3.tra.3. disput 1. sect.8. assertoris, liberam volitionem esse intrinsecam perfectionem in Deo, quae potuit in Deo non esse. Fundamentum Caietani est. Quia perfectio libera est conditio diminuens, denotans, quod suum oppositum non sit imperfectione: est enim haec perfectio tantum extensiva, quae Deus extenditur ad volita extra se.

Fonseca. Salas. 47. Confirmat Fonseca. Quoniam non repugnat, hanc liberam perfectionem potuisse in Deo non esse, & tamen de facto illam identificari cum Deo. Nam hoc ipso, quod aliqua perfectio adiungitur Deo, sit de substantia Dei, sicut Filiatio, & spiratio passiva, statim ac per productionem adiunguntur Deo, identificantur cum natura ipsa Dei.

48. Verum haec sententia merito ab omnibus rejecitur, cum faciat Deum mutabilem, potentialem, & intrinsecè comparsitum; implicat enim, posse Deum identificari cum voluntione mundi, quae potuit non esse; sicut & cum nolitione mundi, quae potuit esse: alioqui eadē perfectio posset simul existere, & non existere; existere ut necessaria, non existere ut libera. Nec exemplum de Relationibus Diuinis quicquam probat, quia ille sunt omnino necessariae, nec potuerunt in Deo non esse; implicat autem, ut quod potuit non esse, identificetur cum Deo; nam simul esset perfectio libera, & necessaria; libera, quatenus potuit non esse; necessaria, quatenus identificaretur cum Deo, cuius esse, est ipsum *necessere esse*, vt Patres, & Theologi loquuntur. Tum quia relationes Diuinæ in nullo signo aeternitatis sunt, aut esse possunt distinctæ ab essentia Dei, sed semper sunt actu, & necessariò identificatae cum illa; non enim putandum est, quod in aliquo aeternitatis signo, vel instanti sue naturæ, sue originis relationes fuerint distinctæ ab essentia, & postea unitæ & identificatae cum eadem essentia: implicat enim, si semel ponuntur relationes Diuinæ in aliquo signo distinctæ ab essentia, ut in alio signo posseta identificetur cum eadem essentia, quia quod est distinctum ab alio, implicat, ut fiat idem cum illo.

Actus vero liberi potuerunt in Deo non esse, atque adeo cum Deo non identificari; ergo de facto non identificantur. Consequentia probatur, quia isti actus debuerunt in aliquo instanti aeternitatis distingui ab ipso Deo, quia non possunt alio modo concipi, ut liberae perfectiones Dei, nisi ut actus liberè eliciti à voluntate Dei: implicat autem, actus eliciti à potentia, & ab ipsa non distingui, saltem pro instanti, quo elicuntur. Sed implicat, quod semel ab aliquo distinguitur, non semper ab illo distingui, præsertim si perseveret eadem causa distinctionis; sicut esset, si actus liber eliceretur à voluntate Diuina.

49. Dices. Potest in Deo eadem perfectio esse producibilis ut relativa, non producibilis ut absoluta: ergo poterit eadē perfectio existere ut necessaria, non existere ut libera. Respondeo, negando consequentiam, quia non repugnat ut eadem perfectio secundum diueras formalites virtualiter distinctiones, sit producibilis, & improductibilis in Deo; neutra enim proprietas pugnat cum perfectione ab intrinseco necessaria: pugnat autem cum perfectione ab intrinseco necessaria, quod eadem necessariò existat, & possit non existere; vel quod non existat secundum omnem perfectionem, secundum quam potest existere; hoc enim destruit conceptum Diuinum, quod est ens ab intrinseco necessarium, & nullo pacto indifferens ad existendum, & non existendum.

50. Confirmatur; nam quicquid in Deo est, Deus est: sed non quicquid in Deo est, Deus esset, si aliqua perfectio, quae in Deo est, potuerit non esse. Maior est Patrum axioma. Sequelam minoris probo; nam formalis conceptus Deitatis est; quod sit à se per omnitudinem necessitatem, & illimitationem. Implicat igitur, ut aliqua perfectio sit Deus, & potuerit non esse; vel contra, quod aliqua perfectio de facto non sit Deus, & tamen Deus esse potuerit: hoc enim pacto Deus non illimitatus & necessariò existeret secundum omnem perfectionem, quam posset habere, sed limitatus, & contingenter.

51. Nec ratio Caietani sati facit: nam si cut ratio liberi non tollit, quin sit intrinseca perfectio simpliciter, ita non saluaret illatum absurdum; quod in eo fundatur, quod aliquid sit intrinseca perfectio in Deo, & tamen posset in Deo non esse, cum quicquid in Deo est, Deus sit. Vnde falsum est, oppositum non dicere imperfectionem: nam si libera volitio supra actum necessarium importat intrinsecam perfectionem in Deo; igitur carentia ipsius importabit intrinsecam imperfectionem in Deo; omnis quippe perfectionis negatio in subiecto apto haber rationem priuationis: omnis autem priuatione imperfectiōnem dicit, quia importat negationem perfectionis debitæ. Nec refert, quod talis perfectio sit extensiva, nam hoc non tollit, quin sit intrinseca Deo, in quo tantum fundatur nostrum absurdum. Ad confirmationem constat ex dictis.

Ferrarien.

52. Secundus modus est Ferrariensis i. contra gent. cap. 75. §. aduerte, negantis, voluntatem liberam creaturarum in Deo dicere intrinsecam perfectionem in ipso Deo. Fundamentum est, quia actus liber supra necessarium in Deo importat solum respectum ad voluntatem: sed respectus, ut respectus, neque perfectionem, neque imperfectionem dicit: igitur actus liber in Deo nullam dicit perfectionem.

53. Sed contraria primò, quia falsum est, actum liberum in Deo nullam dicere perfectionem intrinsecam in Deo: aliud namque est, non dicere perfectionem, aliud non dicere perfectionem distinctam: quamvis igitur actus liber in Deo nullam dicat perfectionem distinctam à Deo, falsum tamen est, illum nullam dicere perfectionem simpliciter, quia dicere potest perfectionem, licet non distinctam à Deo. Secundò, vel iste respectus, quem actus libera voluntatis importat ad voluntatem, est realis, vel rationis; si realis, igitur aliquam perfectionem importat supra actum necessarium, quæ, quia potuit non esse, aliqua perfectio in Deo est, quæ potuit non esse; si rationis, contraria est, tum quia nouus respectus rationis non consurgit, nisi ad nouum fundamentum. Explicandum igitur est, quodnam sit hoc fundamentum, ad quod iste nouus respectus rationis consurgit in Deo. Tum quia independenter ab omni ente rationis Deus liberè vult creaturas: non igitur formaliter constitutus liberè volens creaturas per respectum rationis. Ad fundatum Ferrariensis nego respectum, si sit realis, praescindere à perfectione, & imperfectione; vel si sit rationis, sufficere ad constituendum actum liberum in Deo.

Scotus.
Lychetus.
Capreolus.Zumel.
Suarez.
Gonzales.
Machin.
Becanus.

54. Tertius modus est Scoti in i. dist. 39. §. quantum ad primum. Lycheti. §. iuxta predicta. & dist. 45. Capreoli q. 1. art. 2. ad argumentum contra tertiam conclusionem; ad i. Gregorij, ibidem post septimam conclusionem, Zumel i. p. q. 19. disput. 2. Suarez in Metaphysica disp. 30. sect. 9. & 3. p. disp. 5. sect. 1. §. respondetur. Gonzales i. p. disp. 43. sect. 2. Machin. disp. 41. sect. 3. Becanii tom. i. cap. 11. q. 4. affirmantium, liberum velle in Deo esse ipsummet actum necessarium, se ipso liberè terminatum, vel per modum voluntatis vel per modum nolitionis ad creaturas, absque illa sui mutatione, vel augmendo intensu, aut extensi.

55. Quatuor hæc sententia docet. Primum, quod actus liber in Deo non sit distinctus à necessario. Secundum, quod ipsem actus necessarius ex plenitudine sua perfectionis, & libertate, quam habet ad obiecta creata, possit sine intrinseca sua mutatione ad ea terminari modò ut voluntas, modò ut nolitus. Tertium, quod hæc libera terminatio per modum voluntatis, aut nolitionis sit intrinseca, & vitalis in Deo, ratione distincta ab actu necessario, per quæ Deus antecedenter ad effectum producendum fit intrinseca volens, aut nolens obiectum; nam id est de-

terminat ad producendum effectum, quia antecedenter vult illum per modum obiecti. Quartò, quod intrinseca terminatio ex parte Dei realis sit; nec possit simpliciter non esse, aut per modum voluntatis, aut per modum nolitionis, disunxit, licet possit non esse per modum voluntatis, aut nolitionis disunxit. Eadem quippe vitalis terminatio, quæ nunc dicitur voluntas mundi, fuisse nolitus mundi, si ad illum terminata fuisse per modum nolitionis; eademque vitalis terminatio ad alium mundum possibilem, quæ nunc dicitur nolitus, fuisse voluntas, si ad illum terminata fuisse per modum voluntatis. Unde sola applicatio huius vitalis terminatio, per modum voluntatis determinata, aut nolitionis determinata, dicitur libera; non autem terminatio ipsa simpliciter, quæ in Deo necessaria est; quia cum in Deo non sit libertas per modum potentiae, sed per modum actus purissimi; non est libertas ad suspensionem virtusque actus, sed alterius tantum.

56. E his sequitur primò, actum liberum esse intrinsecum, & reale in Deo, & nihilominus potuisse non esse, non quoad esse, vel terminationem ad creaturas simpliciter, sed quoad hanc, vel illam terminationem. Secundò sequitur, Deum constitui formaliter volentem antecedenter ad effectum producendum, quia, ut volens, est causa effectus producendi, licet semper inferat aliquam mutationem in volito ipso, saltet moralem & obiectuum.

57. Fundamentum huius opinionis est, quia velle Diuinum non est per modum potentiae, sed actus purissimi, & infiniti in genere vitalis appetitus; igitur in se ipso præhabet per modum actus secundi, quidquid formaliter requiritur ad volendum quocunque obiectum volibile: igitur cum Deus liberè vult hoc, aut illud obiectum volibile creatum, non vult per distinctum actum, quo vult se ipsum; alioqui non esset talis actus infinitus in ratione voluntatis, sed per eundemmet liberè terminatum ad volibile creatum.

58. Confirmat Scotus, quia in nobis est triple libertas, prima ad actus oppositos; secunda ad opposita obiecta; tercua ad oppositos effectus. Prima est imperfecta, quia dicit limitationem actus, qui de se non est potens ad opposita obiecta. Tertia non est prima libertas, cum supponat aliam priorem, nempe ad opposita obiecta, nam prius est, velle obiectum, quam producere effectum. Secunda tantum est libertas per se; nam prima ordinatur ad secundam; & præterea nullam in se includit imperfectionem: positi autem illimitatione actus, ponit hæc secunda libertas sine prima, quæ imperfectionem importat.

59. Sed contra primò, quia, ut possit actus Diuinæ voluntatis invariatus in se, reddere Deum modò volentem, modò nolentem,

Scotus.

modò

modò amantem, modò odio habétem, oportet, vt ipse in se sit formalis volitio, & nolitio; amor, & odium: implicat autem, vt idem actus sit volitio, & nolitio, amor & odium simul. Maiorem ostendo. Quia, vt forma tribuat subiecto effectum formalem, oportet, vt illum formaliter præhabeat in se, quoniam forma non tribuit, nisi quod habet in se ipsa formaliter, quia tribuit effectum formalem per exhibitionem sui. Ut igitur actus Diuinæ volitionis inuariatus in se ipso tribuere possit effectus formales volitionis, aut nolitionis: amoris, vel odij, oportet, vt illos formaliter præhabeat in se; quia cum ipse per terminationem ad hoc, vel illud obiectum non varietur in se formaliter, vt possit modò hunc, modò illum effectum formalem Deo tribuere, necesse est, vt eos actu formaliter contineat; alioqui, vel non posset eos tribuere, quia non potest tribuere, nisi quod formaliter habet in se; vel necesse esset variari in se ipsa formaliter. Minor verò probatur. Implicat, vt idem subiectum sit simul volens & nolens, amans, & odio habens respectu eiusdem: ergo à fortiori implicabit, vt idem actus sit formalis volitio, & nolitio, formalis amor & odium respectu eiusdem. Consequentia constat. Antecedens probo; quia implicat, etiam de potentia absoluta, vt eadem voluntas sit volens & nolens respectu eiusdem, nam hæc inferunt contradictionia in obiecto ipso; volitio enim infert esse, nolitio vero non esse: vnde Deus volendo produceret, nolendo destrueret obiectum.

61. Dices: Dum actus Diuinæ volitionis tribuit effectum formalem volitionis, non tribuit effectum formalem nolitionis; esto igitur in se utrumque contineat, non tamen utrumque simul tribuit. Sed contrà; quoniam implicat, formam inuariatum in se, aut non tribuere subiecto capaci omnem effectum formalem, quem continet, aut absque illa dispositione subiecti, aut mutatione termini, modò tribuere unum, modò aliud effectum formalem. Igitur implicat actum Diuinæ volitionis inuariatum in se, aut non tribuere Deo omnem effectum formalem, quem continet in ordine ad creaturas, aut posse tribuere unum sine alio. Antecedens patet, nam forma tribuit suum effectum formalem per exhibitionem sui in subiecto capaci; implicat autem, vt se ipsa totam exhibeat subiecto capaci, & illi non tribuat omnem effectum, quem in se ipsa formaliter continet; quia illum non tribuit liberè, sed necessariò, quoniam non tribuit illum effectum, in quo genere causæ tantum est libertas, sed formaliter, in quo nulla est libertas. Consequentia vero probatur, nam actus Diuinæ voluntatis semper manet inuariatus in se, & eodem modo coniunctus cum Deo, tanquam cum subiecto proprio, & capaci. Nec potest Deus habere maiorem dispositionem ad recipientem potius unum effectum formalem suæ voluntatis, quam alium. Neque mutatio ipsa

obiecti facere potest, vt actus Diuinæ voluntatis potius conferat unum effectum formale, quam alium: ergo. Antecedens probatur, nam nec actus Diuinæ voluntatis mutatur in se, nec supponit aliquam mutationem in Deo, ratione cuius potius conferat unum, quam alium effectum: nec à mutatione obiecti pender, vt potius sit volitio, quam nolitio; quoniam in hac sententia volitio Dei antecedit omnem mutationem obiecti: nam ideo obiectum mutatur in se, quia Deus antecedenter vult illud: igitur prior est volitio Dei, quam mutatio ipsa obiecti: non igitur potest Diuina volitio in ratione libera volitionis, pendere ab ipsa mutatione obiecti consequente, quia antecedenter ad illam supponitur volitio, vel nolitio Dei.

62. Dices, mutari actum Dei, non subiectiuè, sed terminatiuè, & in hoc consistere ipsius libertatem, quia qui modò terminatur ad obiectum, vt volitio, potuit ob suam libertatem terminari, vt nolitio. Sed contrà; nam hoc est, quod putamus impossibile, posse effectum formale variari, inuariata forma quoad omnia requisita ad nouum effectum formale tribuendum. Cum igitur terminatio actus Diuini ad obiectum sit effectus formalis ipsius actus Diuini, vt possit variare terminari ad obiectum, debet necessariò ipsius effectus formalis variari, cum tamen forma ipsa inuariata maneat quoad omnia requisita ad nouum effectum formale tribuendum; quippe que nec variatur in se, cum sit ipse actus increatus, de se inuariabilis; nec variatur in subiecto, in quo est, quia subiectum est ipse Deus; nec in aliquo extrinsecō termino, per se pertinente ad talē formam, vt libera est formaliter: quia in hac sententia effectus extrinsecus est omnino consequens, & posterior ipso actu libero Dei, cum supponat illum antecedenter completem in ratione actu liberi, & prius ratione ad obiectum terminatum. Igitur datur nouus effectus formalis, sine noua forma, vel conditione per se requisita ex parte forma ad nouum effectum formale tribuendum, quod implicat.

63. Instabis, solam libertatem actus Diuini esse sufficientem causam, vt possit terminari, modo vt volitio, modo vt nolitio. Sed contrà, quia hæc terminatio est in generi causæ formalis, in quo non potest esse libertas, non enim sumus liberi ad ea, quæ continemus formaliter, sed tantum ad ea, quæ cōtinemus efficienter. Cum igitur actus Diuinæ voluntatis non efficienter, alioqui mutaretur, sed formaliter contineat huiusmodi terminaciones ad obiecta creata, non potest in ordine ad huiusmodi terminaciones esse liber, vt modò tribuat unum, modò aliud terminacionem: nam hoc supponit, huiusmodi terminaciones non contineri formaliter in actu, siquidem implicat, id quod continetur formaliter in actu, non esse formaliter in Deo.

64. Secundò, ex hac opinione sequitur, Deū

in tem-

in tempore successuē mutari, de uno actū in aliū, quod aduersarij non admittunt. Seque-
lam probō; nam pro uno tempore Deus di-
ligit creaturam per gratiam, in ordine ad fi-
nem supernaturalem, pro alio verò eandem
per peccatum odit, in ordine ad eundem fi-
nem supernaturalem: ergo si Deus amat, &
odit per intrinsecam tendentiam actus, ne-
cessē est, eum in tempore successuē mutari.
Consequentia pater; nam Deus in tempore
fit de odiente amans, de amante odiens: igitur
si Deus fit amans, & odiens per intrin-
secam tendentiam actus, illam in tempore
successuē mutat: alioqui, vel semper pecca-
torem, etiam ad infernum derrulū amaret,
in ordine ad finem supernaturalem, pos-
ito, quod semel per gratiam dilexerit; vel
iustum odisset, etiam in cœlis beatum, po-
sito, quod semel per peccatum odio habuerit,
cum implicet, manente in Deo huius-
modi tendentia amoris, vel odij erga crea-
turam, creaturam ipsam non amari, vel non
odio haberi. Ut igitur cesset amare, quem
amabat, vel odio habere, quem oderat, oportet,
ut mutet tendentiam amoris in odium,
& vice versa.

65. At respondebis, ex ipsa aeternitate
Deum eandem creaturam pro uno tempore
dilexisse, pro alio vero odio habuisse, absque
ulla sui mutatione in tempore. Sed contra,
nam hoc dici non potest; alioqui, ut pro-
batum est, vel semper peccatores dilige-
ret, vel semper iustos odio haberet in ordi-
ne ad finem supernaturalem; quia Deus
non potest diligere creaturam in ordine ad
finem supernaturalem, nisi peculiari ten-
dentia intrinsecā actus, nec odio habere,
nisi opposita tendentia eiusdem actus: sed
Deus in tempore ex diligente fit odio ha-
bens, & ex odio habente diligens: ergo
in tempore variat huiusmodi tendentias:
aut certè, si llas non variat, semper pec-
catores diligeret, & iustos odio habebit: quia
semper tendentia amoris facit Deum aman-
tem, sicut tendentia odij odio habentem.
Neque dicas, sufficere solam mutationem
extrinsecam obiecti, sine noua tendentia
intrinseca actus, ut Deus in tempore ex
amante fiat odiens, & ex odiente amans:
nam si hoc sat est, ut Deus in tempore ex
non diligente fiat diligens, sat etiam fuisset
in ipsa aeternitate, ut Deus absque intra-
nseca tendentia actus, per solam muta-
tionem obiecti producendi, ex non diligente
fieret diligens; aut si hoc non sat fuit
in aeternitate, neque sat erit in tempore,
cum non minus in tempore, quam in aeterni-
tate Deus ex amante fiat odiens, & ē con-
tra.

66. Confirmatur: terminatio actus di-
uini per modum amoris ad hominem iustum
est perfectio positiva intrinseca Deo, ratione
distincta & ab amore, quo se ipsum diligit, &
ab odio, quo eundem hominem, ratione pec-
cati odisse potest. Sed hæc terminatio per
modum amoris ad hominem iustum potuit in

Deo non esse: ergo aliqua perfectio positiva
intrinseca Deo potuit abesse à Deo. Rursus
terminatio diuini actus per modum odij ad
hominem peccatorem, est perfectio positiva
intrinseca Deo, ratione distincta & ab amo-
re, quo se ipsum diligit, & ab amore, quo eun-
dem hominem vt iustum diligere potest. At-
qui hæc potuit abesse à Deo: ergo aliqua
perfectio positiva intrinseca Deo potuit
abesse à Deo. Aut certè sequitur, quod
perfectio intrinseca amoris in Deo muta-
ri potuerit in perfectionem intrinsecam
odij.

67. Tertiò impugnatur sententia ad ho-
minem: quia non videntur Authores huius
sententiae cohærenter loqui. Nam ex una
parte contendunt, liberam volitionem Dei
totam ac totaliter esse increatam & intra-
nseca Deo, independentem ab omni ex-
trinsecō termino, aut obiecto creato, vel
connotatione ipsius: ex alia verò parte do-
cent, hanc eandem liberam volitionem
Dei intelligi non posse, absque termina-
tione ad aliquod extrinsecum: ita Suarez
præcitatā disput. 30. sectio 9. numero 45.
*Vnde licet (inquit) illa denominatio realis
sit ex parte Dei, inuoluit tamen causalita-
tem, seu terminationem ad creaturam, & ideo
(concludit) simpliciter non est necessaria,
quia est cum ordine ad extrinsecum.* Ruiz de
voluntate Dei disput. 13. sectio 2. qui ean-
dem sententiam quoad punctum principale
sequitur, explicans numero 23. quid sit
hæc terminatio, quæ volitioni diuinæ adesse
& abesse potuit: Resp. est denominatio-
nem extrinsecam ab obiectis volitis, cum
intelligi à nobis nequeat volitus diuinus li-
bera absque huiusmodi extrinseca termina-
tione: tametsi hæc extrinseca terminatio
sit prorsus extra essentiam liberæ volitionis
diuinæ, ut ibidem docet.

Suarez.

Ruiz.

68. Verūm hæc non cohærenter dici,
sic demonstro. Illud, sine quo nequit res
esse, vel intelligi sufficenter ab alia con-
distincta, ingreditur essentiam rei: Ne-
quit autem libera volitus Dei esse, vel in-
telligi sine extrinseca terminacione seu con-
notatione obiecti: ergo hæc ingreditur
essentiam liberæ volitionis diuinæ. Maior
patet: etenim totum illud ingredi-
tur quidditatem rei, quod necessarium est,
ut res distinguatur ab omni alio, quod
non est ipsa: nam quamdiu non habe-
tur sufficiens distinctivum rei, non ha-
beat sufficiens constitutivum eiusdem, ac
proinde sufficiens essentia & quidditas
ipsius, quæ per differentiam discretuum
ab omni alio ultimo constituitur. Minor
quoad posteriore partem asseritur ab
ipsis Aduersarijs. Quoad priorem proba-
tur: ut quia signum constitutivum rei est, non
posse rem sine eo intelligi: nam si haberet
aliud constitutivum sui, posset cum illo &
per illud tantum sufficenter intelligi con-
distincta ab omni alio. Ergo si nequit sine eo
ab omni alio distincta intelligi, signum

est

Caietanus.

est, illud esse constitutum rei. Tum maxime, quoniam sola extrinseca terminatio, connotatione obiecti praecisa, quicquid in volitione diuina remanet, totum est intrinsecum & increatum, ac proinde necessarium: Ergo sola & praecisa terminatio seu connotatio extrinseci obiecti coplet illam in ratione liberae volitionis. Antecedens admittitur ab Aduersarijs, qui contra Caietanum nobiscum docent, quod quicquid intrinsecum est Deo, Deus est, ac proinde eadem necessitate, qua Deus ipse. Consequentia vero probatur: Etenim si quidquid intrinsecum est in volitione diuina, necessarium est, non poterit per aliquid, quod in ipsa intrinsecum est, constitui seu copleti in ratione liberae volitionis: quia si posset per aliquid ipsi intrinsecum in ratione liberae volitionis constitui, per illud idem posset sufficienter distingui ab actu necessario, cum per idem res & constituantur in se, & distinguantur ab omni alio: nequit autem per aliquid intrinsecum ipsi in ratione liberae volitionis sufficienter distingui ab actu necessario: igitur per nil intrinsecum ipsi potest in ratione liberae volitionis constitui seu compleri.

69. Confirmatur: nam duplex terminatio ab Aduersarijs distinguitur in volitione diuina, altera ad ipsam essentiam diuinam, altera ad obiecta creata, quam vocant quasi extensionem eiusdem actus diuini ad obiecta creata. Vraque terminatio est perfectio intrinseca & increata, nam vraque est vitalis tendentia actus diuini ad suum obiectum: igitur neutra terminatio poterit esse libera: alioqui aliqua perfectio intrinseca & increata potuisse non esse, cum hoc sit de quidditate perfectionis liberae. Fit igitur formaliter libera per connotationem effectus liberae a se dependentis modo infra explicando. Addit, quod ponere in ipso actu divino intrinsecam terminationem seu extensionem ad obiecta creata, quae potuisse non esse, & simul illam ponere totam & totaliter intrinsecam & independentem ab omni extrinseco creato, est simul illam ponere liberam & necessariam, quod implicat ex terminis: quia necessarium est, quod non potuisse non esse: liberum est, quod potuisse esse.

70. Ad fundamentum oppositae sententie, admissio toto discursu, cum Scotti confirmatione, adhuc nego, Deum velle creaturem per actum intrinsecum terminatum ad illas.

71. Ex his facile impugnatut nouus quidam modus a recentioribus excogitatus, quem refert Ruiz disp. 11. sect. 7. qui verbis tantum a praecedente differt, onerans potius, ut idem Ruiz testatur, diuinam voluntatem, vel certe ingenia Scholasticorum. Putat autem hic modus, Dei libertatem cum immutabilitate eiusdem conciliare, per contingenciam actus diuini virtualem, & necessitatem formalem, hoc pacto. Est actus diuini volitionis quod ad totam suam intrinsecam entitatem & perfectionem necessarius formaliter, quia

quo ad intrinsecam suam entitatem & perfectionem deficere nequit: Idem tamenactus est contingens virtualiter, quia ita se gerit quoad denominationem volentis ac nolentis, amantis atque odio habentis, ac si esset contingens & defectibilis. Verum hæc virtualis contingentia nil adferre noui a praecedente diuerum, nam quod ille explicat per infinitam eminentiam diuini actus, hic explicat per virtualem contingentiam. Cæterum manet eadem difficultas, quo pacto possit, idem actus quo ad intrinsecam entitatem & perfectionem invariatus varias oppositasque denominations intrinsecas conferre. Quod autem in huiusmodi denominationibus dandis se gerat, acsi esset contingens & defectibilis, non emollit difficultatem, sed potius signatis verbis explicite illam fateretur. Nam hic est nodus difficultatis, quod cum actus diuina volitionis sit quoad entitatem summe necessarius, in conferendis tamen huiusmodi denominationibus se gerat ut contingens & defectibilis, cum implicet idem simul esse summum necessarium, & contingens.

72. Quartus modus est Molinæ 1. part. quæstione 14. articulo 15. & quæstione 19. articulo 2. disputatione 2. Vasquez disputatione 80. capite 2. opinantium, liberum decretum Dei addere supra essentiam solum respectum rationis, qui vel consequitur rem ipsam futuram, tanquam proximum fundamentum, ut Vasquez censet: vel actionem ipsam volendi internam Dei, ut Molina putat.

73. Sed contra priorem modum Vasquez; nam ideo per ipsum res est futura, quia Deus vult illam esse futuram; ergo non potest velle formaliter rem futuram per respectum consequentem rem ipsam futuram, alioqui committeretur circulus; quem tandem concedit Vasquez, & ingenuè fateretur, hanc difficultatem solvi non posse.

74. Contra posterioremodum Molinæ, quia non potest nouus respectus rationis consurgere, nisi ad nouam actionem fundandi; igitur si in Deo consurgit nouus respectus rationis, qui potuit non consurgere, necesse est, esse nouam actionem fundandi, quæ similiter potuit non esse; quæ noua actionem fundandi, ne in infinitum procedatur, non potest esse rationis, sed realis.

75. Contra utrumque verò modum arguo sic: Deus à parte rei est liberè volens: at respectus rationis non est à parte rei, sed in solo intellectu apprehendente: igitur respectus rationis non potest esse formalis ratio, per quam Deus fiat liberè volens, quia nihil potest esse à parte rei formaliter tale per id, quod à parte rei non est.

76. Quintus modus est Bannez 1. p. q. 19. articulo 10 §. tertium documentum, opinanantis, actu liberum voluntatis sufficienter

ter salvare, si illum praecedat practicum iudicium rationis de indifferentia medij in ordine ad finem consequendum. Vnde etiam voluntas ad talem electionem medij sit ab intrinseco determinata, modo tale iudicium de indifferentia medij non tollatur, actus voluntatis tale iudicium sequens erit liber. Vnde colligit, quod, etiam si voluntas creata per interna auxilia prædeterminetur ad unum, modo non tollatur iudicium de indifferentia medij, actu sequens tale iudicium, erit libera.

77. Sed contraria; tum quia in ea potentia debet formaliter esse libertas, quae est proximum principium actus liberi, & dominus sui actus: haec autem non est intellectus, sed voluntas: ergo, adhuc posito iudicio de indifferentia medij ad finem consequendum, debet esse in potestate voluntatis, illud eligere, vel non eligere. Tum, quia iudicium de indifferentia medij non est liberum, sed necessarium; necessarium enim intellectus iudicari, tale medium non habere necessariam connexionem cum fine; ergo si in voluntate non est libera potest illud eligendi, vel non eligendi, nulla erit omnino libertas. Tum quia adhuc stante tali iudicio, posset Deus necessitate voluntatem ad electionem medij: ergo ad rationem formalis libertatis non sufficit tale iudicium, si quidem illo stante, adhuc posset non sequi actus liber voluntatis.

78. Sextus modus est aliorum auctentium, liberam volitionem Dei formaliter completri per extrinsecam productionem obiecti voliti. Fundamentum est: Quia voluntio est vitalis tendentia ad obiectum voluntum, per quam ei agens communicat suam bonitatē: atqui Deus per ipsam productionem formaliter tendit ad communicandam suam bonitatem obiecto volito; nam per eam formaliter attingit perfectionem, quam volito communicat: ergo.

79. Porro duplum potest extrinseca producō formaliter completri liberam volitionem Dei; uno modo in recto, & constitutiū, ut ex aequo illa constituatur, ex actu intrinseco, & productione extrinseca; alio modo in obliquo & connotatiū, ut formaliter & constitutiū dicat solum actum intrinsecum, connotatiū vero productionem extrinsecam. In hoc secundo sensu vera est opinio, quam nos infra docebimus, in primo vero est falsa, quia nequit non vitale formaliter & constitutiū completri perfectionem vitalem: atqui libera voluntio Dei est peratio vitalis; igitur non potest formaliter, & constitutiū compleri extrinseca productione, quae vitale non est.

80. An fundamenū distinguenda est maior; libera voluntio est vitalis tendentia, per quam volens communicat volito suam bonitatem formaliter, nego; effectuē concedo. Etenim voluntio est quādam formalis tendentia, quā volens attingit volitum in ratione obiecti, non tamen est formalis ten-

dentia, quā illud attingit in ratione effectus; atque adeo non est necesse, ut libera voluntio Dei formaliter, & in recto includat extrinsecam productionem, quā formaliter attingat obiectum in ratione effectus, sed sufficit, si illum tantum connotet, ut infra in nostro modo explicabimus.

81. Septimum modum indicat Ocham in 1. dist. 3. L.C. voluntatem Diuinam non esse liberam, quā voluntio est, sed quā operatio est; sic non esse liberam ut principium vitale, sed ut principium effectuum. Fundamentum est. Quia libertas, quoad velle, & nolle, seu quoad intrinsecam vitalitatem importat potentiam passiuam, quae Deo actu puro repugnat: libertas vero quoad operari solum importat potentiam actiuam, quae Deo non repugnat. Sed neque hic modus sufficienter explicat libertatem Dei, quae non solum quoad operari, sed etiam quoad ipsum velle, & nolle vitale, debet aliquo modo esse libera; alioqui non esset libera, ut voluntas formaliter, sed tantum, ut causa operativa.

Verior modus proponitur.

82. Octauus & verior modus est, quem docent Altisidiorensis li. 1. c. 12. q. 1. Alensis 1. p. 9. 14. memb. 2. Aureolus in 1. dist. 47. ar. 1. & 2. Arrubal 1. p. disp. 44. cap. 3. Granad. 1. p. tract. 3. disp. 5. lect. 3. Alarcon de voluntate Dei disp. 4. c. 8. esse ipsum actum necessarium, ut liberè connotantem extrinsecam productionem effectus, liberè a se dependentis. Pro quo Nota, duplum distingui libertatem, unam per modum principij; alteram per modum actus. Prior est per ordinem ad effectus, quos ita producit, ut possit non producere, ut voluntas creata est libera per modum principij, tum in ordine ad externas operationes, tum in ordine ad internos actus, quos liberè in se ipsa producit; velut cum in se ipsa producit volitionem, aut nolitionem obiecti; nam etiam respectu talium actuum dicitur libera per modum principij, quia talis actus comparatur ad voluntatem, ut effectus ad potentiam liberam. Posterior libertas est per ordinem ad obiecta, ad quae liberè tendimus, ad ea enim nequimus tēdere, nisi per actus nobis intrinsecos, & vitales; obiecta enim nequeunt attingi a nobis, nisi per vitales, actualesq; tendentias, seu inclinations essentialiter ordinatas ad illa. Præsens controversia non est, quomodo Deus sit liber per modum principij in ordine ad effectus, quos ad extra producit, quia in hoc genere libertatis nulla per se requiritur intrinseca mutatio in principio, ut liberè suos effectus producat, ut pater in ipsa voluntate creata, quae, ut liberè in se ipsa producat actus vitales, nulla in ea prærequisitur mutatio. Cuius ratio est, quia esse liberū per modum principij, solum importat principium actiū indifferens ad utrumlibet, arq;

Altisidiorensis.
Alensis.
Aureolus.
Arrubal.
Granadas.
Alarcon.

ad eō

ad eō de se potens ad determinandū se ipsum ad alterutram partem. Sola igitur difficultas est, quo pācto Deus sit liber per modum actualis tendentia, ac vitalis inclinationis ad obiecta, quae liberē velle, aut nolle potest. Etenim, cūm hāc tendentia & inclinatio debeat necessariō esse intrinseca Deo, alioqui vitalis non esset, non videtur, quā ratione possit esse libera sine intrinseca mutatione Dei, quo non obstante,

83. Dicendum est, Deum non modō esse liberum per modum principij, in ordine ad effectus producendos, sed etiam per modum actus, in ordine ad obiecta volenda, aut nolēda, sine illa intrinseca mutatione sui, quod sic probō. Ille actus potest absque intrinseca mutatione sui liberē velle, aut nolle obiectū, qui in se ipso prāhabet omnem vitalem complacentiam boni, omnemque vitalem disloquentiam mali, solumque illi deest, ad hoc vt sit libera volitio, aut nolitio obiecti, extrinseca productio effectus, aut negatio eiusdem productionis, liberē ab ipso auctū dependentis. Sed actus Diuinæ voluntatis prāhabet in se omnem vitalem complacentiam boni, & omnem vitalem disloquentiam mali, solumque illi deest, ad hoc vt sit libera volitio, aut nolitio obiecti, extrinseca productio effectus, aut negatio eiusdem productionis, liberē ab ipso dependentis: igitur poterit sine intrinseca mutatione sui, per extrinsecam duntaxat mutationem effectus, liberē velle, aut nolle hoc, vel illud obiectum. Consequentia pater; nam, si vt actus Diuinæ voluntatis dicatur libera volitio, aut nolitio huius, vel illius obiecti, non eget nouā tendentia vitali intrinseca ad tale obiectum, cūm illam iam prāsupponatur habere ex necessaria terminacione sui ad omnes creaturas possibiles, sed solā connotatione productionis, aut negationis productionis extrinseci effectus, liberē à se dependentis poterit sine intrinseca mutatione sui, per extrinsecam duntaxat mutationem effectus velle, aut nolle hoc, vel illud obiectum. Minor constat ex lectione præcedenti, in qua ostendimus, actum Diuinæ voluntatis, necessariō esse terminatum ad omne bonum possibile, per modum simplicis complacentia, & vitalis inclinationis, & ad omne malum possibile, per modum simplicis disloquentia, & vitalis auersionis.

84. Maior, in qua est præcipua difficultas, sic probatur. Libera volitio, aut nolitio obiecti duo essentialiter importat, & vitalē inclinationem ad obiectum volitum, ex præconcepta bonitate ipsius, & simul liberam connotationem extrinsecæ actionis, per quam aliquod esse communicatur obiecto volito, si sit volitio, vel si sit nolitio, vi talem auersionem ab obiecto nolito, ex præconcepta malitia eiusdem obiecti, & simul liberam connotationem negationis, aut subtractionis extrinsecæ actionis, per quam aliquod bonum subtrahatur ab ipso obiecto nolito.

Non enim propriè dicimus velle, aut nolle, siue amare, aut odire, si, cūm possumus, nullum bonum communicamus obiecto volito, & amato: aut nullum malum inferimus obiecto nolito & odio habito: sed tantum dicimus aut nobis complacere in bono, aut desplicere in malo præcognito. Et ratio huius est; quia volitio essentialiter ordinatur ad aliquam boni communicationem, sicut nolitio, vel odin ad aliquam boni subtractionem. Est enim volitio, quādam vitalis tendentia, ac via, quā volens tendit ad communicandum aliquod bonum volito: contrā verò nolitio, siue odium, est quādam vitalis auersio, quā nolens, siue odiens auertit se ab obiecto nolito, & odio habito per negationem, vel subtractionem alicuius boni. Igitur ille actus, qui ex infinita sua perfectione, & actualitate prāhabet vitalem inclinationem ad omne bonum, & vitalem auersionem ab omni malo, tantumque illi deest connotatio extrinsecæ productionis, aut negationis eiusdem productionis, liberē à se dependentis, vt sit libera volitio, aut nolitio, siue odium huius vel illius obiecti, poterit absque intrinseca mutatione sui liberē velle, aut nolle, quocunque obiectum creatum. Consequentia pater; nam actus non mutatur per connotationem extrinsecæ productionis, aut negationis eiusdem productionis, à se liberē dependentis, sed solum per intrinsecam inclinationem ad bonum volitum, & auersionem à malo nolito: atqui quoad intrinsecam inclinationem, & auersionem actus Diuinus non debet variari ad hoc, vt sit libera volitio, aut nolitio huius, vel illius obiecti; sed tantum variari debet quoad connotationem extrinsecæ actionis, vel negationis, liberē à se dependentis: igitur poterit liberē velle, aut nolle quocunque obiectum creatum, absque intrinseca mutatione sui.

85. Confirmatur; nam voluntas creata non mutatur per suam volitionem, aut nolitionem, quatenus formaliter connotat externam communicationem boni, aut negationem eiusdem, sed quatenus dicit vitalem, & intrinsecam tendentiam ad obiectum, ex præconcepta bonitate aut malitia ipsius, quam debet de novo acquirere, per nouum auctū à se productum, cūm non supponatur illam habere, sicut illam habet Diuina voluntas auctū terminata, per modum simplicis complacentia, vel disloquentia ad omnia bona, vel mala possibilia.

86. Cæterū notandum; in re extrinsecæ producta distingui actionem ab effectu, tanquam viam à termino: porrò id, quod primō determinat auctum Diuinæ voluntatis, vt ex necessario fiat libera volitio, aut nolitio huius, vel illius obiecti, non est terminus productus, aut destruktus, vel negatus, sed actio ipsa producendi, vel negatio, seu destruatio talis actionis. Quoniam id primō determinat auctum Diuinum, vt ex necessario

necessariò fiat liber, quod immediatius & proximiū ab ipso actu libere connotatur: id autem immediatius, & proximiū ab ipso actu libere connotatur, quod immediatius, & proximiū libere ab ipso producitur. Immediatius autem, & proximiū libere ab ipso producitur actio, quam terminus, cum illa sit ratio & via ad hunc: igitur hæc, non ille est primum, & essentiale connotatum actu liberis Diuinæ voluntatis.

87. Illustratur hæc doctrina exemplo voluntatis creatæ. Hæc enim non solum dicitur libere velle, vel nolle extrinsecum obiectum, sed etiam intrinsecum suum actum volitionis & nolitionis, & non per distinctum actum, ne procedatur in infinitum, sed per eundem, quo vult extrinsecum obiectum. Etenim libere illum producendo ex praeconcepta bonitate ipsius, non modò illum libere producit, sed etiam libere vult, quia non solum illum producit ut principium effectuum Physicum, sed etiam ut principium volituum morale, illum ex praeconcepta bonitate causando, quem poterat non causare. Pari ratione Deus non solum dicitur libere producere creaturas, sed etiam eas libere velle: quia non solum producit illas ut principium Physicum, sed etiam ut principiuvolituum morale, eas ex praeconcepta bonitate producendo, quas poterat non producere. Ergo sicut voluntas creata non dicitur libere velle suum actum per alium distinctum, sed per eundem, qui simul est volitus ut quo, & ratio volendi: ita voluntas increata dicitur libere velle suam liberam volitionem, per eandem ut libere terminatam ad effectum & praeconcepta bonitate producendum.

88. Dices. Ideo potest voluntas creata eodem actu, quem in se producit, libere illum velle, quia idem simul est libera producio, & vitalis tendentia, per quam eadem voluntas suum actum exercite amat ac diligit. At producio creataræ, licet sit libera ab actu libero Dei non est tamen vitalis tendentia, per quam Deus eandem creaturam amat ac diligit. Sed contrà: nam licet producio creataræ non sit intrinseca & vitalis Deo, proinde nequeat per eam creaturam diligere: Est tamen intrinseca & vitalis ipse actu, quo illum Deus producit, qui formaliter fit liber ipsa productione creataræ, tanquam termino essentialiter connotato. Velut si voluntas creata, vti est potentialis inclinatio ad sua obiecta, esset actualis inclinatio per modum simplicis complacentiæ ad illa, hoc ipso quod aliquod bonum in illis libere produceret, diceretur libere efficaciter ea velle atque amare, quia sola externa producio boni illi debeat ad efficacem volitionem & amorem. Cum igitur voluntas increata sit actualis complacentia omnis boni possibilis, hoc ipso quod libere producit aliquod bonum creatum, dicitur illud libere efficaciter velle atque amare, per ipsummet actum ut for-

maliter terminatum ad existentiam obiecti: nam hæc sola extrinseca producio deerat actu diuino, quo minus dici posset libera volitio atque amor efficax creaturæ. Vnde quemadmodum ut illam libere producat, non eger actu distincto ab ipso principio libere productivo; sicut neque ut voluntas creata libere producat suum actum, eger distincto actu ab ipso principio libere productivo: ita sola extrinseca productione posita, tanquam essentiale connotato, ipse intrinsecus actus Dei fit formaliter efficax & practicus amor creaturæ, qui antea tantum erat simplex & speculativa complacencia boni possibilis.

89. Ultimò probatur hæc sententia à priori. Totum id ingreditur essentiam rei, sine quo nequit res distinguiri ab alia: sed absque connotatione termini libere producendi, nequit volitio diuina necessaria distinguiri à volitione diuina libera: igitur connotatio termini libere producendi ingreditur essentiam liberae volitionis diuinæ. Maior pater, nam idem est distinctuum rei, & constitutiuū eiusdem; ergo totum id, sine quo nequit res distinguiri ab alia, ingreditur constitutionem ipsius. Minor probatur: nam quamdiu volitio diuina non contrahitur per extrinsecam connotationem termini, libere producendi, manet formaliter necessaria: ergo manet sine constitutiuo volitionis libera. Consequentia pater, quia necessarium ut necessarium nequit esse constitutiuū liberi ut liberi. Antecedens constat: nam ante contradictionem ad extrinsecam terminationem effectus producendi nihil est in actu diuinæ volitionis, nisi intrinsecum: omne autem intrinsecum, necessarium est in Deo: igitur quidquid praedit extrinsecam terminationem seu connotationem effectus libere producendi, est necessarium, ac proinde inidoneum ad constitutandam volitionem diuinam in ratione liberi.

Corollaria Doctrinæ.

90. Ex dictis constat primò, liberam volitionem, & nolitionem esse perfectiones intrinsecas & vitales in Deo, etiam si ad essentiale complementum requirant extrinsecum connotatum, defectu cuius actus ipse vitalis, & intrinsecus non denominat Deum, libere volentem, aut nolentem. Cuius ratio est; quia libera volitio, & nolitio essentialiter important in recto vitalem, & intrinsecam tendentiam ad obiectum volitum, aut nolitum, in obliquo verò, & connotatiè tantum liberae productionem, aut negationem extrinsecæ productionis.

91. Constat secundò, Deum non esse liberum quoad vitalem tendentiam, quam in recto dicit actus ipse liber in Deo, sed solum quoad connotationem extrinseci ter-

mini.

mini. Quæ connotatio, quia essentia libet requiritur ad actum liberum, id est simpliciter dicitur Deus libet velle, aut nolle obiecta creata: nam sicut defectu huius connotacionis, actus Dei non dicitur simpliciter volitus, aut nolitus obiecti; ita qui habet tantum libertatem quoad huiusmodi connotationem obiecti, dicitur simpliciter habere libertatem, quoad actus ipsos voluntatis & nolitionis. Vnde quia Deus haber libertatem in huiusmodi connotationem, essentia libet requiritam ad actum liberum, habebit etiam libertatem in ipsum actum liberum, quatenus liber est formaliter, quia sit liber formaliter per huiusmodi connotationem.

92. Constat tertio, eundem actum Diuinæ voluntatis, connotata negatione extrinseca productionis, interdum dici puram nolitionem, interdum verò odium, & displicentiam. Dicitur odium, & displicentia, quando negatio externæ productionis procedit ex preconcepta malitia aliquius culpæ moralis, ob quam talis productio negatur, vel subtrahitur: vt cum ex preconcepta malitia peccati nobis Deus subtrahit suam gratiam. Dicitur autem pura nolitus, quando talis negatio, vel subtrahitio non procedit ex preconcepta malitia culpæ moralis, quam solam Deus dicitur odisse, sed vel ex sua libertate, vel ex aliquo alio motu, vt negatio productionis alterius mundi, vel annihilationis angelii.

93. Constat quartu discrimen, quo voluntas creata libet sibi producere suos intrinsecos actus, & Deus extrinsecos effectus: nam illa producere sibi suos intrinsecos actus, vt potentia libera ex preconcepta bonitate ipsorum, absque prævia inclinatione actuali ad ipsos actus, vel obiecta; hanc enim inclinationem habet voluntas creata formaliter per ipsum actum, quem in se ipsa libet producere: at voluntas increata producere extrinsecos effectus, non solum vt potentia libera, sed etiam vt actus: quia non solum producere illos ex prævia cognitione bonitatis ipsorum, sed etiam ex prævia, & vitali complacentia corundem, quam in se ipso habet ex necessaria terminatione ad creaturas possibilis. Vnde per istam complacentiam comparatur voluntas increata ad effectus extrinsecos, sicut voluntas creata per suum actum intrinsecum comparatur ad operationem extrinsecam, quam extra se libet producere: quia quod habet voluntas creata per suum actum liberum intrinsecum, habet Deus per suum actum necessarium intrinsecum.

94. Constat quinto, Deum positiu nolle ea, quæ nunquam est producturus, esto connotatum sit negari, ipsa scilicet negatio productionis ad extra. Fundamentum est. Quia Deus non dicitur nolle formaliter per negationem productionis, sed per ipsum actum positivum suæ voluntatis, vt connotantem negationem productionis libet à se dependentem; quia cum posset talem negationem tollere per oppositam productionem dum ex preconcepta apprehensione alicuius

finis non tollit, dicitur talem negationem libet, ac vitaliter velle, & consequenter eius oppositam productionem libet, ac vitaliter nolle.

95. Constat sexto, aliter Dei voluntatem terminari ad nolitum, aliter scientiam ad scitum: nam scientia supponit, non est causa veritatis huius obiecti; voluntas vero est causa bonitatis obiectuæ, quoad existentiam, licet supponat illam quoad essentiam. Quo fit, vt liber terminatio, per quam voluntas Diuina tendit suum obiectum, sit posterior voluntate, vt est causa talis obiecti, & prior bonitate ipsa creature producendæ, quatenus est effectus; posterior quidem voluntate, quia est immediatus effectus ipsius, est enim ipsa actio extrinseca libet à Deo producta, tanquam via ad communicandam existentiam obiecto volito; prior vero bonitate ipsa obiecti, quoniam ad eam comparatur, vt actio ad terminum. Terminatio vero scientiae, semper est posterior, veritate ipsa obiecti, quia semper supponit illam, estque pura intuitio illius.

96. Constat septimo, Deum per se ipsum immediatè esse causam liberae terminatiois ad creaturas, ea vero terminatione mediante esse causam ipsarum creaturarum, nam per se ipsum immediatè est libera causa actionis creatæ, eaque mediante tendit ad communicandam bonitatem creaturis: quæ tendentia, quia immediate proficitur à Deo ex apprehensione boni vt finis, propter quem illam ad extra producit, est immediatum, & essentiale connotatum actus Diuini, vt est libera volitus obiecti creati, quia per illam libet communicat bonitatem creaturis ad extra, non secus ac voluntas creata per suum actum liberum internum, proficiscentem ex apprehensione boni & finis, communicat aliquam bonitatem obiecto volito.

97. Constat octavo, per eandem actionem Deum tendere ad creaturas, vt obiectum, & eas producere vt effectus: nam eadem actio est conditio, qua posita, actus Diuinæ voluntatis libet tendit ad terminum talis actionis, tanquam ad obiectum volitum, & simul est via, qua eundem terminum ad extra producit. Vnde eadem actio & est causalitas Diuinæ potentiae ad terminum producendum, & essentiale complementum seu connotatum Diuinæ voluntatis ad obiectum libet volendum.

98. Constat nono, qua ratione Diuina voluntas ex indifferenti ad volendum hoc, vel illud obiectum, se determinet ad hoc potius, quam ad aliud; quia cum sit indifferens per vim actuum ad oppositos effectus producendos, sicut voluntas creata ad oppositos actus eliciendos, poterit se ipsa actiuè determinare per extrinsecam productionem effectus, absque prævia determinatione intrinseca: quia vis actiuæ indifferens non eget superaddito determinante, vt se ipsa formaliter determinet, patet in voluntate creata, actiuè se ipsa determinante, ad volitionem potius, quam ad

nolitionem, absque villa prævia determinazione.

99. Constat decimò, quomodo Deus, sine villa mutatione sui, & intrinseca variatione actus, dicatur eandem personam pro vno tempore diligere, pro alio odio habere in ordine ad eundem finem supernaturalem; nā dilit illam, in ea suam gratiam producendo, per quam formaliter illam acceptat ad gloriam, & amicitiam suam; odit verò, quatenus illam sua gratia priuat. Quia ab ipsa aeternitate eandem personam, per ordinem ad productionem gratiarum pro vno tempore dilexit, per priuationem verò gratiarum, pro alio tempore, eandem personam odio habuit. Vnde eundem praedestinatum, dum est in peccato, & secundum presentem statum odit, pro futura verò aeternitate diligit.

100. Constat vndecimò, qua ratione in Deo sint virtutes morales, quæ in actione consistunt. Nam est in Deo misericordia, quatenus ex motu subleuationis miseria sua dona largitur. Est iustitia, quatenus ex motu iusta vindicta mala punit. Est amor, quatenus ex motu benevolentiae sua bona communicat. Est igitur in Deo actus liber huius, vel illius virtutis, actus ipse necessarius, ut connotans extrinsecam productionem libere à se dependentem ex hoc, aut illo motu. Contrà verò non est in Deo, ira, aut displicentia propriè dicta, quia huiusmodi effectus imperfectionem important; nam ira inuoluit tristitiam non modò ut causam ex qua originatur, sed etiam ut obiectum: est enim ut illam Arist. definit, *Appetitus viciſſim dolorem inferendi*. Repugnat autem Deo tristitia: ergo similiter & ira, que tristitiam includit ut obiectum. Displicentia verò propriè dicta importat affectum tristitiae, quæ in Deo esse non potest. Quare, cùm dicitur, Deo malum displicere, sensus est, Deum nolle illud, ut contrarium suæ bonitati, absque ullo intrinseco affectu tristitiae. Idem docere videtur de odio propriè dicto S. Thomas 1. contra Gentes cap. 96. nam odium, est quo quis vult malum personæ, quæ malum personæ est, Deus autem non vult malum, quæ malum personæ est formaliter, sed quæ bonum est, & correlative malum; vult enim poenam damnatis, nō ut malum damnatis, sed ut correlative culpas, & manifestatiuum suæ iustitiae. Ceterum, dicitur Deus odisse peccata, quatenus ea velle non esse, ut contraria suæ bonitati, & perfectioni, quæ desiderat creaturis: & propterea ea prohibet; permitit autem illa ob maius bonum, quod est conseruatio libertatis creaturæ, & bonum iustitiae Diuinæ, quod ex eorum punitione manifestatur.

101. Verum hæc ratio non obstat, quin verum & proprium odium in Deo esse dicamus, tum abominationis, quo peccatum ipsum ut sue bonitati contrarium, & nobis noxiū proficitur; tum inimicitiae, quo malū poenæ nobis infligit ex displicentia personæ, non quæ persona est simpliciter, sed quæ peccator est: sic enim Deo displicemus, lumenq;

obiectum Diuinæ inimicitiae. Neque est contra rationem odij, in ipso malo, quod odimus, aliquam rationem boni spectare: simul iudex, cùm malefactorem punit, rationem publici boni spectat, & tamen per talē punitionem verè & propriè dicitur malefactorem odisse, odio inimicitiae, quia poenam illi si fligit ex displicentia personæ, non quæ persona simpliciter est, sed quæ reus, & malefactor est. Quod tandem concedit idem S. Doctor 1. part. quest. 20. artic. 2. ad ultimum, ubi docet, in Deo esse odium respectu peccatoris, non quæ natura quædam est, sed quæ peccator est. Iuxta quam doctrinam explicandus est locus contra gentiles suprà citatus.

S. Thomas.

Obiectiones contra datam doctrinam.

102. Obiectio 1. Ideò Deus fecit creature, quia eas voluit Psal. 113. ergo volitio creaturarum antecedit productionem earum, ut causa antecedit suum effectum: non igitur potest Deus velle per actum, ut formaliter connotantem productionem creaturarū. Posterior consequentia probatur; quia causa in ratione cause non potest constitui per suum effectum: sed positio creaturarum est causa productionis earum; igitur non potest formaliter constitui per connotationem productionis creaturarum. Resp. distinguendo primum consequens; libera volitio adequatè sumpta antecedit productionem creaturarum, nego; inadæquatè accepta, secundum quod dicit intrinsecam perfectionem, secundum quā tantum est libera causa effectus ad extra, concedo. Volitio enim Dei non est causa creaturarū, ut formaliter connotat creature, sic enim inuoluit illas; ut effectus à se libere dependentes, sed est causa creaturarum, quatenus est liberum principium productivum ad extra, & ut sic, præcedit illas. Cæterum vera est causalis, vel in sensu formalis, vel etiam in sensu causalí, accipiendo creature pro terminis productis, non pro actione ipsa, qua ad extra libere producuntur, per cuius solam connotationem immediatè constituitur libera volitio Dei. Sic enim vera est prædicta propositio, etiam in sensu causalí. Ideò Deus fecit creature, quia voluit: nam sicut actio, qua producitur creatura, antecedit ipsam creaturam ut terminum productum: ita volitio Dei, quæ formaliter constituitur libera per connotationem solius actionis, antecedit ipsam creaturam, ut terminum productum.

103. Instabis. Voluntas Diuina, ut causa est creaturarum, est libera volitio earum; sed ut est causa, antecedit productionem creaturarum; ergo ut est libera volitio creaturarum, non includit formaliter productionem earum. Respondeo distinguendo maiorem; voluntas Diuina, ut causa est creaturarum formaliter & in actu secundo, est libera volitio earum, concedo; ut causa est fundamentaliter, & in actu primo, nego. Vnde ad mino-

Aristot.

S. Thomas.

minorem; voluntas Diuina, ut causa fundamentaliter, & in actu primo antecedit productionem creaturarum, concedo; ut causa est formaliter, & in actu secundo, nego: igitur ut libera volitio non includit formaliter productionem creaturarum, nego consequitam; quia est libera volitio creaturarum, ut est ipsarum causa formaliter, & in actu secundo, non autem ut est causa fundamentaliter, & in actu primo.

103. Ceterum non semper in propositione causaliter assignatur causa, realiter, sed interdum ratione tantum distincta: ut constat in his propositionibus: *Ideo Deus concurrit cum voluntate creata quia voluntas vult concurrens;* & *Ideo voluntas creata vult, quia Deus concurrit cum illa.* In utraque enim propositione causa, quae assignatur, non realiter, sed ratione tantum distinguitur ab effectu. Nam in priori propositione causa concursus generalis Dei assignatur concursus voluntatis creatæ in posteriori contraria causa concursus voluntatis creatæ assignatur concursus generalis Dei, cum tamen neuter concursus sit realis & adæquata causa alterius, sed una indubibilis actione se ipsa procedens à virtute Dei, & creature simul. Pari modo cum dicitur: *Ideo Deus produxit mundum, quia illum voluit:* necesse non est, ut assignata causa productionis mundi sit adæquate condicita ab ipsa productione mundi, sed sufficit, si sit inadæquate tantum ab illa distincta; cum in ipsa volitione Dei quæ assignatur proxima causa productionis mundi, includatur ipsa productione mundi, tamquam esse entiale connotatum. Distinguitur igitur libera volitio Dei ab ipsa productione mundi inadæquate, ratione principij duntaxat liberè producendi, quod in ipsa libera volitione Dei essentialiter includitur; non autem adæquate, cum adæquate sumpta, præter principium liberè productum, includat etiam ut esse entiale connotatum ipsam productionem mundi.

105. Obiectio secundò. Productio ipsa creaturarum ex se indifferens est ut sit, vel non sit; ergo non potest esse ratio determinativa Diuinæ voluntatis, sed potius ipsa Diuina voluntas erit ratio determinativa huius, vel illius productionis. Respondeo, distinguendo antecedens de indifferentia effectiva, & formaliter. Concedo productionem esse indifferentem effectivæ; non autem formaliter. Productio igitur effectivæ determinatur à libera voluntate Dei, formaliter vero ipsa determinat voluntatem Dei, ad formalem volitionem creaturarum. Sicut volitio creata effectivæ determinatur à voluntate creata, formaliter vero ipsa determinat voluntatem creatam, in ratione volentis potius, quam nolentis. Quare distinguo primum consequens; non potest productio creaturarum esse ratio determinativa Diuinæ voluntatis effectivæ, concedo; formaliter nego. Distinguo etiam secundum consequens; debet ante productionem assignari ratio determinativa Diuinæ voluntatis formaliter, nego; effectiva, concedo: hæc autem est

ipsa virtus libera Diuina voluntatis, actiuè indifferens ad hanc, vel illam productionem: ut constat de voluntate creata, quæ se ipsa effectivæ determinat ad hanc, vel illam nolitionem, absque alia prævia determinatione, nam hoc est de ratione virtutis actiuè indifferens, posse se ad oppositos actus determinare, absque prævia determinatione.

106. Obiectio tertio: Non dicitur creature velle, quando habet propositum volendi, sed quando actu vult: igitur nec Deus ab æterno voluit, quando habuit propositum creandi, sed quando in tempore creavit. Respondeo, negando consequitam. Ratio discriminis est, quia creatura vult per actum superadditum, Deus autem per actum necessarium connotantem futuritionem effectus, liberè à se dependentis: at qui Deus ab æterno habuit actum connotantem futuritionem effectus, liberè à se in tempore dependentis; igitur ab æterno habuit actum liberum volendi mundum, esto ab æterno mundum non creauerit.

107. Instabis. Si Deus ab æterno dicebatur velle creature, quia ab æterno connotabat illas liberè à se producendas in tempore, pari modo dicetur Petrus nunc velle peccatum, quia nunc connotat peccatum, cras à se liberè committendum. Respondeo, Si Petrus nunc se determinet ad peccandum cras, nunc dicitur velle peccatum, non quia nunc connotat peccatum cras à se liberè committendum, sed quia nunc committit peccatum, per internum propositum cras peccandi. Ratio discriminis, quia quamdiu creatura actu non peccat, semper potest voluntatem peccandi retractare; Deus autem, quia immutabilis est, si semel aliquid connotat, liberè à se faciendum, semper & infallibiliter connotat, quia nequit suum actum, semel positum retractare.

108. Vrges. Non minus voluntas creata ex suppositione quod elicitura est actum cōtritionis, toto tempore, antequam illum eliciat, infallibiliter connotat illum à se eliciendum, quam ex suppositione quod Deus erat mundus creature, ab æterno infallibiliter cōnotauit illum à se producendū: ergo tam infallibilis est voluntas creata in suis decretis, quam voluntas increata in suis. Antecedens patet: nam tam est infallibile, ut quod ex suppositione libertatis creatæ est futurum, sit futurum, quam quod ex suppositione voluntatis increatae futurum est, sit futurum: ergo & quæ infallibiliter voluntas creata connotat suum actum futurum, ex suppositione quod sit futurus, ac voluntas increata connotat productionem creaturæ, ex suppositione quod sit futura, & consequenter quæ infallibile est decretum voluntatis creatae, ac decretum voluntatis increatae. Consequientia vero primi enthymematis probatur: quia si decretum diuinum non est aliud, quam voluntas ipsa increata connotato tantum effectu liberè producendo; etiam decretum creatum nil aliud erit, quam voluntas ipsa creata, connotato tantum actu liberè à se producendo: igitur tam

infallibile erit decretum creature, quam Dei. Respon. negando consequentiam, eiusque probationem: tum quia diuersum est decretum Dei, & creaturæ. Huius enim decretum consistit in libero proposito, quod in praesenti habet de suo futuro actu, quod proprium natura sua mutabile est. Decretum verò Dei, cum nequeat consistere in aliquo libero proposito distinto ab ipso actu necessario ut connotat effectum liberè à se producendum, longè diuersum erit à Decreto creature: proinde, eto quæ infallibiliter voluntas creata connotet suum actum ex suppositione futurum, ac voluntas increata effectum à se producendum, quia tamen decretum creature non surgitur ex huiusmodi connotatione effectus ex suppositione futuri, sed ex praesenti proposito mutabili, non erit dicendum quæ infallibile esse decretum creature, ac Dei, tum quia infallibilitas ipsa, quam dicit decretum creatum, quatenus connotat actu ex suppositione futurum, non tam oritur ex immutabilitate voluntatis creature, quam ex ipsa suppositione futuritionis: non secus ac infallibilitas, quam importat decretum eiusdem creature, quatenus connotat actu ex suppositione praesentem, non tam oritur ex immutabilitate voluntatis creature, quam ex suppositione ipsius actus praesens, qui dum est praesens, aut futurus, non potest non esse praesens, aut futurus, ac proinde non connotari à voluntate creata. Infallibilitas verò, quam dicit Decretum diuinum, quatenus connotat effectum futurum, oritur ex ipsa immutabilitate voluntatis increata, quæ semel pro sua libertate determinata ad unum, implicat ob infinitam suam constantiam mutari in oppositum. Quare ipsa futuratio effectus suum infallibilitatem fortuit ex immutabilitate Diuining voluntatis: contra verò infallibilitas voluntatis creature in connotatione suum actu futurum, sumitur ex ipsa futuritione actu ex suppositione futuri.

109. Instabis vterius. Agens intellectuale, qualis est Deus, nihile extra se producit, nisi moraliter ad intra determinatus: ergo ante omnem extrinsecam productionem supponitur Deus moraliter determinatus intra se: determinatur autem moraliter intra se per liberum actu volendi: ergo ante omnem extrinsecam productionem supponitur Deus moraliter determinatus per liberam volitionem: non igitur libera volitio diuina inuoluit productionem effectus futuri, tanquam esse connotatum. Resp. negando Minorem: falsum quippe est, etiam in agente intellectuali creato, vt ante omnem liberam productionem debeat supponi moraliter determinatus per actu liberum antecedente ipsa liberam productionem: pater in ipsa productione liberæ volitionis, quam voluntas creata liberè in se ipsa producit, cum tamen ante illa non supponatur moraliter determinata per aliquem actu distinctum ab ipsa libera productione suæ volitionis: nam in hoc ita se habet

Deus ad extrinsecam productionem effectus, sicut voluntas creata ad intrinsecam productionem suæ volitionis. Quod etiæ probatur ratione, quoniam ut agens intellectuale possit liberè aliquid producere, sufficit, ut supponatur in actu primo proxime potens ad utrumque supponitur autem proxime potens ad utrumque tum per iudicium utrumque partis, tum per voluntatem indifferentem actiū ac potētem ad utrumque, quibus positis absque alio superaddito actu poterit agens intellectuale liberè se determinare ad productionem, vel non productionem effectus, per ipsammet productionem, vel non productionem.

109. Obijcies quartò: Si liberum velle Dei nullam addit intrinsecam perfectionē actu necessario, posset Deus sine villa sua mutatione, res velle in tempore, & non ab æterno; imò mutare liberum suum decretum, absque villa sua imperfectione. Respondeo, negando utramque tequalem: ratio prioris negationis est, quia non potuit Diuina voluntas futuros effectus ab æterno liberè non connotasse: sed in hac libera connotatione futuri effectus consistit liberum decretum Dei: igitur implicat, Deum tale decretum habere in tempore, & non ab æterno. Ratio posterioris negationis est; quia licet hoc non arguat imperfectionem physicam, arguit tamen moralem inconstantiam, quæ procul à Deo esse debet.

110. Obijcies quintò: Datur in Deo noua terminatio scientię: sed hæc saluari non potest per extrinsecam duntaxat connotationem obiecti; ergo nec per tales extrinsecam connotationem saluari poterit noua, ac libera terminatio Diuinæ voluntatatis. Maior cōstat de scientia Visionis, quæ ita terminatur ad rē futurā, vt potuerit ad eam non terminari. Minor probatur, nam hæc terminatio, cum sit vitalis expressio obiecti, nequit saluari per solam connotationem obiecti. Respondeo, negando minorem, eiusq; probationē. Etenim scientia Visionis nihil noui intentionaliter exprimit intellectui Diuino, quod non exprimit scientia simplicis intelligentię: nam scientia simplicis intelligentię intentionaliter exprimit res omnes, secundum omnem dispositionem, quam possum habere: vnde nihil noui exprimit una, quod non exprimat altera. Solum scientia Visionis connotat obiectum in propria natura existens, quod non connotat scientia simplicis intelligentię: hæc autem connotatio non variat in trinsecem scientiam, quia scientia non pendet ex obiecto, in propria natura existente, sed intentionaliter tatum praesente: vt constat de visione corporea, quæ, si rem exprimat per propriam speciem, siue deinde res illa fiat praesens in propria natura, siue non, semper illa eodem modo exprimitur, & representatur potētia Visionis: nec aliqua perfectio additur, vel demittitur visioni ex presentia, vel absentia ipsa obiecti in propria natura existentis. Cuius ratio est, quia tota perfectio cognitionis attenditur penes esse intentionale obiecti, non autem penes esse naturale.

Vnde

111. Vnde potius hinc sumitur noua ratio ad confirmandam nostram doctrinam: nam sicut in actu scientiae simplicis intelligitur, qui terminatur ad creaturas possibles, presupponitur omnis perfectio intrinseca, quæ haberi posset per actum contingentem, terminatum ad creaturas futuras: ita in actu voluntatis simplicis complacentiæ, terminato ad creaturas possibles, presupponitur omnis intrinseca perfectio, quæ haberi posset per actum contingentem, terminatum ad creaturas futuras, & hoc ideò, quia sicut ut actus necessarius Diuina voluntas fiat liber, non postulat, nisi solam connotationem extrinseci effectus liberè à se dependentis: ita, ut actus necessarius Diuinae scientiae fiat contingens, non postulat, nisi solam connotationem obiecti contingentis in se ipso existentis; nam totam perfectionem intrinsecam, quam in actu ipso scientie exprimere posset obiectum contingens, exprimit obiectum necessarium: quemadmodum totam perfectionem intrinsecam, quam dare posset terminatio actus liberi, dat ipsa terminatio actus necessarij, qui ex se supponitur per modum simplicis complacentiæ necessarij terminatus ad omnem bonitatem possibilem.

112. Obiectus sexto: Datur aliqua libera voluntio in Deo; cui nulla respondet produc-tio ad extra: ergo libera voluntio Dei non sufficienter salutatur per connotationem productionis ad extra. Antecedens constat. Primo de libera nolitione alterius mundi. Secundo de voluntate simplicis complacentiæ saluandi omnes, cui non correspondet effectus, qui est salus omnium, quia non omnes saluantur. Tertiò de voluntate concurrendi cum omni creatura libera ad eos actus, quos nunquam illa est elicitura: huic enim voluntati nulla respondet productio. Quartò de voluntate conditionata, quam Deus habet de rebus futuri, quæ tamen nunquam erunt; ut voluntas iustificandi, si peccator se disposerit per gratiam antecedentem. Quintò, multa Deus vult, quæ tamen sine illa varia-tione obiecti aliter velle potuisset, per solam variationem intrinsecæ terminationis sui actus, vt etiā gloriā nobis velle potuit dependenter, vel independenter à nostris meritis; eadem Pauli conuersiōnem dependenter vel independenter à Stephanī oratione. Sexto, posset Deus mihi votum relaxare, absque illa mutatione in me facta; aut peccata remittere per extrinsecam duntaxat condonationem. Septimò, sèpè Deus gratis remittit penam purgatoriij, absque mutatione ipsius animæ purgantis. Octauò, aliquando Deus unam rem in aliam dirigit, ut venditionem Iosephi in exaltationem proprię personæ non potest autem una res in aliam dirigere, quando illa suæ natura non est ad aliam ordinata, absque novo & intrinseco actu dirigentis. Non potest in sententia Thomistarum eadem relatio invariata in se intrinsecè terminari ad nouum terminum: ergo & eadem voluntas Dei invariata in se

intrinsecè terminari ad nouum obiectum.

113. Respondeo negando antecedens; & ad primam probationem dico, ipsammet negationem productionis ad extra, liberè à Deo dependentem, esse sufficientem terminum liberæ nolitionis Diuinae, iuxta ea, quæ superiùs à nobis dictasunt.

114. Ad secundam, effectum respondentem voluntati, quam Deus habet de salute omnium, esse ipsa media sufficientia, quæ Deus tribuit omnibus, ut salutem consequi possint. Nam idem medium de se ordinatum ad consequendum finem, est terminus voluntatis absolutæ de medijs ad finem, & simul conditionatæ define ipso, quem Deus non intendit absolutè, sed conditionatè, & dependenter à libertate creature, cui hoc ipso, quod præbet media sufficientia ad finem, vult illi virtualiter finem in ipsa collatione mediorum, ad finem ordinatorum: nam quæ ratione media continent finem, ad quem ordinantur; eadem ratione, voluntas ipsa dandi media continet voluntatem dandi finem; igitur sicut media ordinata ad finem virtualiter continent finem; ita & voluntas dandi media continebit virtualiter voluntatem dandi finem.

115. Ad tertiam, effectum cui correspondet huiusmodi voluntati, esse ipsam potentiam liberam creature cum omnibus ad tales actus eliciendos antecedenter præquisitus. Nam ea ipsa, quæ sunt terminus voluntatis absolutæ, sunt etiam terminus voluntatis conditionatæ, quatenus virtute continent effectus, propter quos illa dantur. Dicēs. ergo pariter Deus vellit peccata, quæ in ipsa libertate creature, ut in causa sufficienter continentur. Respondeo, negando consequiam, quoniam ad peccata supponitur in Deo disiplentia, quæ illa prohibet, nefiant. Contrà verò ad actus bonos supponitur in Deo complacentia, qua illos præcipit, vel consulit, ut fiant.

116. Ad quartam dico, effectum respondentem decretis conditionatis, quæ in Deo a actu supponuntur, esse omnia in actu primo sufficienter requirita ad effectum consequendum creature collata; nam in ijs dicitur Deus velle conditionatè finem. Pro quo nota, decretum conditionatum in Deo duos actus liberos virtualiter inuolere, vnum formaliter, quo media ipsa ad finem consequendum decernuntur; alterum virtualiter, quo finis ipse intenditur in ipsa collatione mediorum. Primus actus formaliter est in Deo; secundus tantum virtute, quia nimirum si condition poneatur ex parte creature, poneretur & decretum ex parte Dei: nam illud idem decretum, quod erat virtuale in Deo, evaderet formale per connotationem conditionis extra positæ.

117. Ad quintam dico, huiusmodi variationem saluari per diuersam connotationem motiū, quo Deus proximè mouetur ad effectum producendum: si enim mouetur ad dandam gloriam ex solo motiū suæ bonitatis,

tis, gloria ex tali motu collata, dicitur dari independenter à meritis, & vt purum donū; sive rō mouetur ex motu meritorum, eadem dicitur dari dependenter à meritis, & vt merces seu corona. Eodem modo si Deus salutē vius decernat ex precibus alterius. Quod autem possit Deus absque intrinseca variatione sui actus eandem rem decernere ex vno, vel alio motu, ex quo in ipso effectu producendo resulet diversa dependentia ab hoc, vel illo motu, probatur, nam Deum moueri ex vno potius motu, quā ex alio ad effectū producendum, nil aliud est, quā effectū non producere, nī tale motuum foret: hoc autem fieri potest, sine intrinseca variatione actus, per solam connotationem effectus, cum dependentia in esse à tali motu.

118. Ad sextam, nego antecedens, nam mutatio in eo casu, esset aut reuelatio, à Deo facta de voto relaxando, aut alicuius impedimenti appositiō, quod minus votum seruari posset. Nego etiam peccata remitti posse, absque propria retractatione peccatoris, & infusione gratie habitualis in hoc statu naturae eleuatæ, vt suppono ex materia de iustificatiōne, à nobis suo loco disputanda. Neque ad hoc sufficit moralis duxatat mutatio peccatoris: nam hęc moralis mutatio consurgere debet ex aliqua physica forma, quā ante non erat, & nunc est; impossibile namque est, intelligere nouam mutationem moralem, absque noua forma physica, ad cuius positionem illa consurgat, cū omnis mutatio moralis necessariō fundetur in physica; vel igitur ista physica mutatio erit in creatura, & habetur intentum; vel erit in Deo, peccata remittente, aut vota relaxante: at in Deo esse non potest, vt ex dictis constat; ergo in creatura.

119. Confirmatur; nam ista moralis mutatione in creatura alia esse non posset, quā noua denominatione in ipsa creatura, consurgens ex actu Diuinæ voluntatis aliter, quā ante ad creaturas terminato; implicat quippe eodem modo, quo ante, Diuinum actum ad creaturas terminari, & nihilominus nouam denominationem conferre, cū non possit forma quoad omnia inuariata nouum effectum formalem, vel denominationem conferre. Vnde manet eadem difficultas, quo patet posse idem actus immutatus in se aliter nunc, quā ante ad creaturas terminari. Neque dicas, actum Diuinum aliter se habere, non in se, sed in ordine ad suum effectum, quem in creatura causat, non physicę, sed moraliter: quia, vt probatum est, iste effectus non est aliud, quā extrinseca denominatione ab ipso actu Diuino, vt aliter nunc, quā ante, ad creaturas terminato; igitur supponit actum antecedenter ad talem denominationem, aliter ad creaturas terminatum, cū omnis denominatione supponat formam, à qua desumitur.

120. Ad septimam, nego Deum remittere animæ purganti pœnam sine Physica mutatione connotata. Nam hoc ipso, quod illi Deus remittit pœnam, quā propter peccata ex di-

uino decreto omnibus taxata est, huiusmodi pœnę remissio connotat suspensionem pœnę, quam talis anima propter sua peccata debebat in purgatorio sustinere. Etenim sicut pœna debita peccato supponit in Deo liberum decretum terminatum ad passionem pœnę propter peccata: ita remissio talis pœnę supponit in Deo liberum decretum terminatum ad ipsam negationem pœnę, quā, quia ex vi alterius decreti ei propter peccata debebatur, dicitur eius negatio remissio pœnæ. Quemadmodum si ex pacto, quod Deus iniuit cū Adamo de danda, vel neganda gratia omnibus ab ipso descendantibus, dependenter à merito, vel demerito iphius, exemisset aliquę, vt multi volunt exemptam fuisse Deiparam, talis exemptio supponeret liberum Decretum in Deo de danda, vel non danda gratia tali personae exemptae independenter à merito, vel demerito Adami: Nam etiam peccante Adamo, data fuisset gratia Originalis huic personæ.

121. Ad octauam, respondent aliqui, cū Deus rem vnam dirigit in aliam, ad quam non est suapte natura directa, producere illam peculiari actione cum intrinseco ordine & respectu ad illam rem, ad quam dirigitur. Quo fit, vt res illa non tantum extrinseco actu Dei, sed intrinseco ordine & respectu inclusa in ipsa actione, quo producitur, dirigatur ad aliam rem, ad quam non erat suapte natura directa. Fundamentum horum auctorū est. Quia, cū non possit talis res contingenter denominari in aliam directa ab actu ipso Diuinæ voluntatis, qui de se immutabilis est, denominari debet ab aliqua forma in re ipsa directa existente; hęc autem alia esse non potest, quā peculiari actio cum intrinseco ordine & respectu ad rem, ad quam actio ipsa immediatè dirigitur.

122. Ego verò censeo, talem mutationem necessariam non esse, sed sufficere dependentiam illam, per quam vna res vel in esse, vel in aliqua perfectione pendet ab alia re ex vi decreti Diuini: talis namque dependentia potest esse fundamentum nouę, ac contingentis denominationis. Vt si exempli causa, nō præcessisset venditio Iosephi, secuta non fuisset exaltatio eiusdem apud Agyptios; sed alio modo ac via vñus fuisset Deus ad exaltandum illum. Quod si aliter saluare non possumus hanc nouam denominationem in creatura, nisi per peculiarem actionem in ea producā, potius configendum est ad hunc modum, quā vt afferamus, eam desumti ex actu Diuinæ voluntatis, cū ille, vt pote necessarius & immutabilis, nequeat huiusmodi contingentem denominationem rebus conferre.

123. Ad novam, nego consequiam: ratio discriminis est; nam eadem relatio supponebatur ante intrinsecè terminata ad eundem terminum, vt possibile: at eadem voluntas Dei non supponebatur; vt efficax voluntio intrinsecè terminata ad idem obiectum, vt possibile, sed tantum vt simplex complacencia: ac proinde assignanda est ratio, cur nunc

idem

idem actus dicatur efficax voluntio obiecti, qui antea dicebatur simplex tantum complacencia eiusdem; haec autem alia esse non potest, quam noua connotatio effectus, liberè à se dependentis, modo supra explicato.

SECTIO IV.

Quotuplex sit voluntas Dei, & an omnis Voluntas Dei adimplatur.

124. **S**uperest explicanda diuisio voluntatis Diuinæ, quæ communiter à Scholasticis diuidi solet in voluntatem Signi, & Beneplaciti; in voluntatem Antecedentem & Consequentem. Voluntas Signi est, quæ exteriori aliquo signo nobis patescit. Quinque autem signa numerantur Diuinæ voluntatis, Praeceptum, Prohibitio, Consilium, Promissio, Operatio: quorum haec est sufficiens ratio: nam aut Dei voluntas est rei præsentis, & hęc, si bona est, dicitur operatio, seu impletio; si mala, permisso; aut rei futurę, & circa illam si bona est, & ad salutem necessaria, veratur præceptum; si mala, prohibitio: si est tantum bonum supererogationis, circa illud est consilium; quod, quia non habet malum opusitum, sicut bonum necessarium, circa illud non veratur prohibitio. Est etiam voluntas rei præteritæ, sed quatenus fuit præsens, & ideo illius peculiare signum non ponitur.

125. Porro haec tigna diuerso modo indicant voluntatem in Deo; nam præceptum indicat voluntatem obligandi ad rem præceptam, cum simplici affectu, ut fiat. Prohibitio indicat voluntatem obligandi ad vitandam actionem prohibitam, cum simplici affectu, ne fiat. Consilium est signum intellectus Diuini, practicè iudicantis illud esse melius, cum simplici affectu, ut res consulta fiat. Permissio indicat voluntatem concurrendi ad effectum permisum, & eundem non impediendi, cum simplici affectu, ne fiat. Operatio est indicium voluntatis absolute ipsius rei operæ.

126. Voluntas Beneplaciti dicitur omnis illa, quæ Deus sibi complacet in quavis recreata, quo sit ut in voluntate Beneplaciti comprehendatur omne velle Diuinum, ad creaturas existentes quoconque modoterninatum, etiam ipsum velle permisum, nam etiam Deus sibi complacet in effectu permisso, nam ut sic bonus est, & à Deo volitus, licet malitiam includat, quatenus est à creatura.

Damasen. 127. Voluntas Antecedens ex Damasceno lib. 2. de fide cap. 9. est, quam Deus habet de creaturis, nulla occasione capta ex ipsis, siue ea absoluta sit & efficax, siue simplex tantum complacentia & inefficax. Consequens vero est, quæ occasionem capit ex nobis, ut voluntas præmiandi, vel puniendi, quæ occasionem capit ex nostris meritis, aut

demeritis. Vnde voluntate antecedenti non potest Deus velle, nisi quæ bona sunt, secus voluntate consequente, quæ, quia occasione capit ex nobis permittere potest etiam mala.

128. Ex his infertur, omnem voluntatem antecedentem esse beneplaciti; non contra, omnem voluntatem beneplaciti esse antecedentem. Ratio prioris est, quia Deus sibi maximè complacet in ijs, quæ antecedente sua voluntate decernit: nā ideo illa decernit, quia in ijs, sibi complacet, alioqui illa non eligeret, cū ad eligenda à nullo alio mouetur, quā à propria sua voluntate & beneplacito. Ratio vero posterioris est, quia Deus non solum sibi complacet in ijs bonis, quæ ipse sola sua voluntate decernit, sed etiam in ijs, quæ depeudenter à nostra etiam voluntate definit.

129. Est & alia Diuinæ voluntatis diuisio, in absolutam, & conditionatam. Absoluta est, cui actu correspondet libera produc̄io ad extra, per cuius connotationem constituitur libera voluntio Dei; quæ & formalis, seu actualis voluntio dicitur. Conditionata adhuc est duplex, altera, quæ tantum obiectuē est in Deo, quatenus Deus videt suum decreto, quod haberet, si hoc vel illud faceret. Altera fundatur in aliqua voluntate absoluta, quæ quatenus actu connotat productionem causæ, liberè à se dependentis, dicitur absoluta & formalis: quatenus vero eadem virtuiter tantum connotat productionem effectus, connexi cum causa liberè à Deo produc̄ta, dicitur conditionata & virtualis. Ut voluntas dandi media propter finem, est absoluta & formalis respectu mediorum, per quorum actualē connotationem constituitur libera voluntio Dei absoluta & formalis: respectu vero finis, qui actu ad extra non ponit defectu cooperationis creature, est conditionata & virtualis. Constituitur autem hęc libera voluntas conditionata & virtualis in Deo per liberam connotationem virtualem effectus, inclusam in ipsa libera connotatione actuali mediorum. Nam quena dmodum in medijs includitur ordo ad finem, & in causa ordo ad effectum: ita in actuali connotatione mediorum, aut cause includitur virtualis connotationis finis, & effectus; nam Deus in ipsis medijs, & causis, quas actu confert creaturis, præbet quidquid ex parte sua prerequiritur ad finem, vel effectum ponendum; ac proinde in ipsis medijs, seu causis dicitur Deus velle virtualiter finem, & effectum, per cuius virtualē connotationem, inclusam in ipsa actuali connotatione mediorum, & causarum constituitur voluntas conditionata & virtualis in Deo.

130. Quoad alteram partem propositæ questionis, an omnis voluntas Dei adimplatur, difficultas non est de voluntate consequente, quia haec, cū absolutè feratur ad rem, secundum omnes suas circumstantias, semper adimpletur, sed difficultas tantum est de voluntate antecedente, & beneplaciti. In qua re,

Scotus.

131. Affirmat Scotus in primo dist. 46. q. vnicā. Fundamentū ipsius ēst; quia voluntas beneplaciti, ēst vltima determinatio Diuīng voluntatis, vt aliquid fiat: implicat autem, ponit vltimam determinationem Diuīna voluntatis circa aliquid fiendū, & illud non fieri: aliqui Diuīna voluntas vel ēset impotens, vel mutabilis.

S. Thomas.

ad Tim. 2

132. Negant verò communiter alij cū S. Thoma prima parte quæst. 19. art. 6. ad 1. Quod mihi probabilius ēst. Cuius præcipuum fundamentum desumitur ex illa propositione Pauli, primæ ad Timotheum secundo; *Dens vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Porro hæc voluntas est antecedens, & beneplaciti, cū ex solo beneplacito Diuīno ortum habeat, & versetur circa salutem hominum, in qua Dēus sibi maximè complacet: atqui hæc non adimpletur in omnibus, cū nō omnes homines salui fiant, & ad agnitionem veritatis veniant.

Augustin.

133. Nec satisficiunt, qui cum Augustino lib. de correptione & gratia, cap. 14. respondent, prædictam Pauli propositionem intelligendam esse, vel in sensu accommodo, vt nulli salui fiant, nisi quos Deus saluare vult: vel per incompletam distributionem, vt de quolibet statu & conditione velit aliquos, non omnes saluos fieri. Non, inquam, satisficiunt; quia propositio Pauli est vniuersalis; nec talem exceptionem patitur: aliqui dicere etiam potuerint, Deus vult omnes homines damnari, cūmetiam voluntate consequente, de quolibet statu & conditione velit aliquos damnari.

134. Ratio verò nostræ sententiæ est; quia poterit Deus velle finem tantum conditio[n]atè, & dependenter à libera cooperatione creature: sed talis voluntas est Beneplaciti, nec semper adimpletur: igitur datur voluntas Beneplaciti in Deo, quæ non semper adimpletur. Maior constat de voluntate, qua Deus conditio[n]atè vult omnibus gloriam. Minor probatur; quia verè Deus complacet sibi de salute hominum, cū in omnibus media conferat necessaria, & ad eam consequendam sufficientia: qui autem vult media, quantum est de se, vult etiam finem, ad quem media ipsa diriguntur. Vnde talis voluntas dici potest efficax sub conditione, quia quantum est de se Deus tribuit omnia ad effectum consequendum necessaria.

Scotus.

135. Ad fundamentum Scoti distingueda est maior: voluntas beneplaciti est vltima determinatio Diuīng voluntatis simpliciter, & nego: est vltima determinatio ex parte Dei tantum, & concedo. Etenim Deus per huiusmodi voluntatem offert omnia, quæ ex parte ipsius ad effectus consecutionem prærequiruntur. Cæterum quod effectus non sequatur, non est ex defectu alicuius prærequisiti ex parte Dei, sed ex defectu libertatis creatæ, cooperari nolentis. Quæ autem hoc modo à Deo determinantur, non implicat, alter fieri, quām sint determinata, quia hoc non prouenit ex potentia, vel mutabilitate Diuīna.

voluntatis, sed ex ipsius libertate, nolentis vltimatū effec[t]um determinare; nisi dependenter à libera cooperatione creature. Vnde in ipsa determinatione Dei includitur hæc defec[t]ibilitas vltimati effectus, dependentis à libera cooperatione creature, cū illum non decernat efficaciter & absolutè, sed conditio[n]atè, & dependenter à nobis.

136. Notat autem citato loco S. Thomas in corpore, quod licet voluntas Diuīna non adimpleatur in ordine ad vnum effectum, adimpletur tamen in ordine ad aliū. Atque in hoc sensu, nulla est voluntas in Deo, quæ non adimpleatur: nam, vt ibidem testatur S. Doctor, quod à Diuīna voluntate recedit secundū vnum ordinem, in eandem relabitur secundū aliū, ab ipsa constitutum: vt dum peccator recedit à voluntate Dei antecedente, salutem omnibus gratis intendens, relabitur in eandem voluntatem consequentem, peccata iuste punientem.

S. Thomas.

SECTIO V.

An Deus antecedenter ad nostram libertatem prædefinire possit nostros actus in indiuiduo absque lesionē nostra libertatis.

138. P Rædefinire, est aliquid velle, vt absolute fiat. Vnde prædefinitio in Deo importat liberum decretum, quo ab æterno efficaciter statuit, vt aliquid extra ipsum fieret. Præsens igitur controvërsia est, an Deus antecedenter ad humanam libertatem ab æterno prædefinire potuerit omnes, vel saltem aliquem actum liberum in indiuiduo, absque lesionē humanæ libertatis. Dicitur antecedenter ad humanam libertatem, hoc est, antequantales actus essent præuisi, vt futuri dependenter à libera voluntate creata, potuerint à Deo in signo rationis priore absolute prædefiniri, vt essent futuri. Dicitur in indiuiduo, nam in specie, & in causa, ordinando causas ipsas, cum omnibus ad eos actus producendos in actu primo prærequisitis, nulla est difficultas: quia tunc Diuīna prædefinitio nō caderet immediatè in actus antecedenter ad libertatem creata, sed in causas, prædefiniendo illas cum intrinseca indifferētia & libertate ad utrumlibet. Explicato propositione quæstionis sensu insurget

139. Ratio dubitandi: quoniam decretum Dei est infallibile, nec potest, quod semel absolute decreuit, frustrari; igitur si antecedit vt efficax causa nostrorum actuum, nulla relinquitur in nobis potentia libera ad eos eliciendos. Nam libertas consistit, vt positis omnibus ad agendum requisitis, adhuc possit oppositum facere. Sed, posito efficaci decreto Dei, nequit voluntas creata oppositum eius, quod prædefinitum est, facere: ergo, posito

sito decreto Dei efficaci & antecedente, nulla in nobis manet ad talem effectum prædefinitum libertas. Minor probatur; quia quod semel prædefinitum est, per absolum decretū Dei, non potest non euenire, aliqui frustri posset efficax decretum Dei: posset autem oppositum eius, quod prædefinitū est, non euenire, si adhuc posito decreto Dei, maneret in nobis potestas ad oppositum. Non igitur cum efficaci decreto Dei itare potest intrinseca libertas creature: atque adeò nequit Deus absque laetione humanae libertatis, nostros actus prædefinire, antequam eos præuideat absolute futuros.

140. PRIMA sententia negat, posse Deum absque præiudicio humanæ libertatis nostros actus absoluere, & efficaci decreto prædefinire, ob assignatam causam in ipsa ratione dubitandi. Quam sic amplius explicant. Posito decreto Dei prædefinituo de actu contritionis, exempli causa, vel possum illum non elicere, vel non possum. Si possum illum non elicere, ponatur in re, siquidem ex Aristotele 1. Prio. c. 13. possibili posito in esse, nullum sequitur impossibile: quod si aliquid impossibile sequeretur, signum esset, quod illud non esset possibile. Ponamus igitur, metalem actum contritionis à Deo prædefinitum, non elicere: hoc posito, manifestè sequitur, frustrari decreto Dei: hoc autem cum sit impossibile, impossibile quoque est & illud, ex quo sequitur, nempe posse Deum efficaci decreto antecedenter ad meam libertatem prædefinire actu contritionis. Si non possum: iam perit circa talem actu mea libertas; cum hæc alia non sit, quam proxima potestas ad utrumlibet, quæ cum impossibilitate ad oppositam partem stare non potest.

141. Confirmatur; quia quando necessitas eliciendi actu oritur ex suppositione præcedente meam libertatem, ab eaq; nullo modo pendente, tollit libertatem: quia tunc nec mihi liberum est, tali suppositione posita, actu non elicere; nec quicquam facere, vt talis suppositio non ponatur, cum illa supponatur ponit antecedenter & independenter à mea libertate. Talis esset necessitas eliciendi actu contritionis, posito decreto prædefinituo Dei. Nam, nec eo posito, possem actu contritionis non elicere: nec mihi liberum esset, vt tale decretū non poneretur, cum illud pendaat ex sola voluntate Dei, independenter à quocunque actu libero meo. Hanc sententiam sequitur Vasquez 1. p. disput. 89. cap. 10. & Lessius opusc. de prædest. & reprobatione Angelorum & howinum sc̄t. 2. ratione 8.

142. SECUNDA sententia non modò docet, posse Deum absque laetione humanæ libertatis, antecedenter ad nostram libertatem, efficaciter prædefinire in individuo, & secundum omnes circumstantias, liberos actus nostræ voluntatis, verum etiam id putat esse omnino necessarium, ex dupli fundamento, altero desumpto ex perfectissima prouidentia, quam Deus habet de singulis rebus, non tantum in communi, sed etiam in particulari.

Porrò perfectissima prouidentia non solum includit & um intellectus, quo Deus feratur ad omnes, & singulas creaturas in particulari, sed etiam actum voluntatis, quo eas distingue, & in particulari velit, & intendat. Cum non minus ad Dei prouidentiam spectet, vt nihil fiat, quod ab ipso non sit volitum & intetum, quam vt nihil sit futurum, quod ab ipso sciunt non sit. Sed si Deus humanos actus in individuo non prædefinire, procul dubio, illi fierent præter ipsius voluntatem, & intentionem: nam præter agentis voluntatem, & intentionem sit, quidquid ex ipsius voluntate, & intentione non sit.

143. Alterum fundamentum sumitur ex essentiali subordinatione agentis creati ad in creatum; hoc pæcto. Nullum agens creatum potest se ipsum determinare ad agendum, nisi prius natura, & causalitate determinetur ab agente in creato: ergo nullum agens creatum potest se ipsum ad actum determinare, nisi talis actus prius fuerit à Deo prædefinitus. Consequentia probatur; quia non potest agens in creatum determinare creatum hic & nunc ad hunc actu in individuo, nisi præuideat, & prædefiniat hunc actu in individuo, aliqui Deus exco modo procederet, non præuidendo, & intentendo actu, ad quos agens creatum applicaret. Antecedens ostendunt; quia de ratione agentis creati est, essentialiter dependere in omni sua operatione ab agente in creato.

144. Confirmatur, quia si posset agens creatum se ipsum ad agendum applicare, sine prævia applicatione agentis in creati, iam non esset agens creatum & secundum, sed primū & in creatum: quia de ratione agentis secundi creati, est actu dependere in agendo ab agente primo in creato: igitur prius natura, quam agens creatum secundum ad agendum se applicet, debet necessariò supponere applicationem agentis primi in creati. Alioqui actio à secundo agente procedens non esset dependens à primo, saltè in eo priori nature, in quo agens secundum ad agendum se applicaret; nam illa actio prius natura procederet ab agente secundo, quam à primo.

145. Hæc est sententia recentiorum Thomistarum, quam putant esse S. Thome, de qua fusè agere non est præsentis loci. Eam docere etiā videtur Scotus in 1. dist. 39. q. vñica §. vi fo, & dist. 41. q. vñica § sed contra istud, & §. primum istorum, & in 4. dist. 1. q. 1. ad ultimum, & d. 49. q. 6. dico ergo. Licet aliter ipse, quam Thomistæ hanc Dei prædefinitionē explicet. Nam Thomistæ illam explicent per ordinem ad qualitatem, physicè, & in actu primo voluntatem creatam ad prædefinitum actu eliciendum prædeterminantem; Scotus vero per ordinem ad concursum actualem, quo voluntas ipsa in creatu prævenit creatam ad prædefinitum actu eliciendum, nihil in ipsa voluntate creata producendo, sed tantum determinando illam, per actualem concursum ad actu prædefinitum eliciendum. Vnde multi Scoti explicant de concursu actuali Dei, non

Arift.

Vasquez.
Lessius.

Thomistæ.

Scotus.

præ-

Theologi
Societatis
Iesu.

S. Thomas.

S. Thomas.

præueniente, sed concomitante liberum ipsum concursum voluntatis creatæ.

146. TERTIA sententia negat, huiusmodi prædefinitionem actuum in individuo esse necessariam, vel ad perfectam Dei prouidentiam, vel ad essentialē subordinationem causæ secundæ ad primam saluandam; illam tamen non repugnare cum libertate creatæ. Est communior inter Theologos nostræ Societatis, pro cuius declaratione,

147. Dico primò. Nulla cogit necessitas ponendi in Deo huiusmodi prædefinitions. Fundamentum est. Quia si quæ esset necessitas, vel esset ad saluandam prouidentiam, quam Deus habet de singulis actibus humanis, & rebus creatis omnibus; vel ad saluandam essentialē subordinationem, agentis secundi ad primum: ex neutrō capite illa necessaria est ergo. Maior constat ex ipso fundamento aduersariorum, propter quod huiusmodi prædefinitions, ut necessarias intridunt. Minor quoad priorem partem probatur: nam Diuina prouidentia, que teste S. Thomæ I. p. q. 22. a. 1. est ratio ordinandorum in finem, in mente Diuina præexistens, & differt à gubernatione, que est ipsa temporalis executio æternæ dispositionis, in rebus creatis existens; duo requirit, ut ex ipso metu Doctore sancto colligitur, vnum ex parte intellectus, ut nihil fiat, quod à Deo præuisum non sit, & ad finē aliquem ordinatum: alterum ex parte voluntatis, ut nihil fiat, quod non sit ab ipso aliquo modo volitum, aut permisum; neutrum per se necessariò postulat æternam Dei prædefinitionem: ergo. Prior pars minoris patet; nam præuisio & ordinatio alicuius in finem, saluari potest absque prædefinitione talis rei, ut constat in peccato, quod Deus perfectè præuidet, & ordinat ad manifestationem suæ iusticiæ, & specialis dilectionis erga electos, absque eo, quod illud prædefiniat, sed tantū permittat. Prædefinition enim in hoc differt à permissione, quod prædefinitione sit actus voluntatis absolutus, & independens à voluntate creatæ; permissione verò sit actus voluntatis cōditionatus, & dependens ab ipsa voluntate creatæ. Deus autem non absolutè, & independenter à voluntate peccatoris, sed conditionatè, & dependenter à voluntate ipsius, si ipse cooperari voluerit, ad actum peccati concurrit. Unde illud non prædefinit, sed tantum permittit, cum tamen illud perfectè præuidet, & ordinat ad finem ab ipso intentum.

148. Posterior pars eiusdem minoris probatur, nam ut aliquid sit à Deo volitum, non est necesse, ut sit volitum immediatè, & in se per actum absolutū, quo pacto dicuntur volita, quæ sunt ab ipso prædefinita, sed sufficit, si sit volitum in alio, nempe in causa, & per actum conditionatum, si voluntas ipsa creata cooperari voluerit. Et ratio est, quoniam, ut docet S. Thomas loco præcitatō a. 4. ad 1. & 2. perfectio Diuinæ prouidentiæ, in eo consistit, ut nihil eueniat præter ordinem à Deo intentū, & præfixum, ut nimis necessaria' necessariò, contingentiā contingenter, euitabilia cui-

tabiliter eueniant. Sed etiamsi Deus non prædefiniat absolutè, & immediate actus humanos, sed tantum conditionatè & in causa, perfectam de illis habere poterit prouidentiam, tum omnes & singulos distinctè preuidendo: tum in causa & dependenter à voluntate creatæ eos volendo, aut permittendo, ad suosque fines ordinando.

149. Probatur minor quoad posteriorē partem, nam essentialē subordinatio agentis secundi ad primum, non consistit, ut omnes eius actus independenter ab ipso secundo agente prædefiniantur; neque ut ad operandum applicetur per aliquid in ipso receptum, quod ipsius productum virtutem compleat, & determinet, cum ex se sit in suo genere completa, & ab intrinseco potens ad utrumlibet, si libera sit, aut certè ad unum determinata sit necessaria, sed in eo formaliter consistit ipsius essentialē subordinatio ad primum agens, ut ad nullum actum possit se ipsa determinare, absque concursu actuali primi agentis; hoc autem saluari potest, absque prædefinitione actus, & prævia determinatione virtutis actiū ad tales actum, per solum concursum actualem comitantem, absque ullo concursu naturæ aut causalitate prævio ad tales actum. Atque ex his patet ad utrumque fundatum secundæ sententiae: etenim ad perfectiōnem Diuinæ prouidentiæ non spectat, ut omnia, & singula, sint in seipsis immediatè, & absolute intenta, sed sat est, si tantum mediata in suis causis, & sub conditione, si causæ libere cooperari voluerint, sint volita.

150. Dico secundo, licet prædefinitione actuū necessaria non sit, cum libertate tamen creatæ non pugnat. Prior assertio constat ex præcedente. Posterior probatur. Quoniam dupliciter possunt nostri liberi actus à Deo prædefiniri, uno modo ante villam præuisiōnem ipsorum, tam absolutè, quam sub conditione futurorum, quo pacto illi prædefiniri dicuntur in sententia Thomistarum, & omnium, qui negant in Deo scientiam conditionaliū ante villum decretum Diuinum. Atqui hoc modo fateor, absolutam & efficacem prædefinitionē Dei stare nō posse cum libertate creatæ: quia cū prædefinitione Diuina sit infallibilis, & causa nostri actus, si antecedit omnem præuisiōnem actus, non potest in causa proxima relinquere potentiam ad utrumlibet, alioqui posset per eam potentiam decretum Diuinum frustrari ac falli. Secundo modo prædefiniri possunt actus ante scientiam ipsorum absolutè futurorum, non tamen ante scientiam eorundem sub conditione futurorum, quo pacto Diuina prædefinitione non pugnat cum libertate creatæ. Quod sic ostendo. Per scientiam conditionatam præuidetur actus sub conditione liberè futurus à voluntate creatæ, cū hoc vel illo auxilio, sub conditione illi oblato, ante villam prædefinitionē actus: igitur absque villa lassione libertatis creatæ potuit Deus eundem actum, præuisum sub conditione liberè futurum, absoluta & efficaci voluntate prædefinire. Antecep-

Thomista.

dens

dens constat ex materia de scientia conditionaliū. Consequentiam probo: nam, posita tali scientia, Deus non necessitatur ad offerenda voluntati creatæ alia media & auxilia ad executionem talis actus, quām quibus præuidit illum liberè futurum sub conditione. Igitur quemadmodum per talia media & auxilia præuisus est liberè futurus sub conditione; ita, si non alia in executione adhibeantur, quām quibus de facto præuisus est sub conditione liberè futurus, non lædetur intrinseca libertas creaturæ.

151. Nec obstat primò, quod posita prædefinitione Dei, infallibile sit, actum prædefinitum esse futurum. Quia talis infallibilitas non est omnino independens à voluntate creata, qualis est infallibilitas, quam Thomistæ ponunt: quia non fundatur in sola voluntate Diuina, & medio omnino antecedente voluntatem creata; sed fundatur aliquo modo in ipsa voluntate creata, & medio, quo ad executionem, & applicationem dependente ab ipsa libertate creata.

152. Nec obstat secundò, quod non seruetur idem ordo in prædefinitione Dei, qui seruatur in scientia conditionata: eò quod in scientia conditionata præuidetur actus liberè futurus ante villam prædefinitionem Diuina voluntatis; quæ prædefinitione si supponeretur ante actum sub conditione præuisum, sicut illa supponitur ante actum præuisum absolutè futurum, non posset talis actus præuideri, ut liberè futurus. Cuius ratio est, quia prædefinitione, quæ supponitur ad actum absolutè futurum, non est infallibilis ex sola voluntate Dei, & medio omnino antecedente voluntatem creata, sed aliquo modo dependenter ab ipsa voluntate creata, & medio, quo ad applicationis executionem dependente ab eadem voluntate creata. Contrà verò, si ante actum præuisum sub conditione futurum, supponeretur efficax prædefinitione Dei, non posset talis prædefinitione esse infallibilis dependenter à voluntate creata, vel à medio quoad applicationem dependente ab ipsa, sed à sola voluntate increata, & à medio omnino antecedente liberum consensum creaturæ, cùm ante talem scientiam nulla habeatur infallibilis certitudo, de libera applicatione voluntatis creatæ ad talem actum, per medium relinques in creatura potentiam ad oppositum. Vnde, vt talis prædefinitione sit infallibilis, recurrentur est ad medium prædeterminans voluntatem ad unum, & tollens potentiam ad oppositum.

153. Confirmatur, nam quamdiu à causa proxima non tollitur intrinseca indifferentia ad utrumlibet, non tollitur ab ea libertas: sed posita prædefinitione in Deo, & in creatura ijs medijs, & auxilijs, quibus præuisa est liberè sub conditione consensura, non tollitur ab ea intrinseca indifferentia ad utrumlibet; ergo nec libertas. Minor probatur; nam quamdiu non immutatur intrinseca modus agendi voluntatis creatæ, ab ea non tollitur intrinseca indifferentia ad utrumlibet: sed nec

prædefinitione diuina immutat intrinsecū modum agendi creaturæ, cùm sit illi extrinseca; nec media, ipsa, quibus eadem voluntas præuisa est sub conditione liberè cōsensura, quia, vt suppono, ex vi talium mediorū eadem voluntas præuideri potuit oppositum operari; ac proinde ex vi talium mediorum nō tollitur intrinseca potentia ad utrumlibet. Vnde si hæc media Deus daret, absque prædefinitione actus, ad quem media ipsa inclinant, optimè cum talibus medijs maneret libertas in creatura; ergo nec si eadem media conferrat, prævia prædefinitione actus, tolletur libertas à creatura; cùm illa non fiant physicè efficaciora ad operandum ex prædefinitione, quām erant sine prædefinitione: cō quod, vt sint intrinsecè operatura, non habent proximè & formaliter, ex prædefinitione diuina, alioqui etiam media actu non operatura à Deo prædefinita, haberent efficaciam operandi, quod implicat in adiecto, sed partim habent ex se, partum ex libertate creata, vt à concausa.

154. Ad rationem dubitandi, respondeo, tunc decretum Dei tollere libertatem à creatura, quando antecedit omnem liberum consensum ipsius, tam absolutum, quām conditionatum; secus quando non antecedit saltem conditionatum consensum. Vnde ad probationem distinguenda est minor: posito decreto Dei, non possumus oppositum eius, quod prædefinitione est, potestate consequente, cōcedo; potestate antecedente, nego. Atque ex his etiam patet ad fundamentum primæ sententiæ; nam posito decreto Dei, adhuc possumus oppositum potestate antecedente, ei si nō potestate consequente; quæ, quia inuoluit liberam cooperationem nostram, libertatem non adimit, quia hæc non adimitur, per ipsam liberam determinationem nostram, sed per extrinsecam duntaxat, independentem à libera cooperatione nostra.

155. Ceterum posita prædefinitione Dei, implicat oppositum fieri, non ex ea parte, qua cum ipsa prædefinitione Dei manet in nobis antecedens potestas ad oppositum, sed qua parte à nobis tollitur potestas consequens. Quia verò hæc non tollitur independenter à nobis, intrinsecam libertatem non lædit, sed supponit. Vt autem possit possibile in actu ponii, absque vlo impossibili, debet illud ex omni parte esse possibile: nam si ex una parte sit possibile, ex alia verò impossibile, implicat illud simpliciter in actu ponii, absque eo quod consequatur aliquod impossibile; nam ex eo capite, quo inuoluit impossibile, nequit in actu ponii absque impossibili. Ad confirmationem neganda est simpliciter minor: nam posita prædefinitione Dei, adhuc est in nostra potestate antecedente oppositum facere.

156. Atque hæc de præsente controuersia. Supereft ulterius disputandum, an, & quos actus humanos liberos Deus de facto prædefinierit: sed hoc spectat ad materias particulares, de quibus suo loco.